

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200222

UNIVERSAL
LIBRARY

ವೃಷ ಸಂವತ್ಸರದ
ಸದ್ವೈದ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಕಾಣಿಕೆ ಪುಸ್ತಕ

ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ

(ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಥೆ)

—

ಲೇಖಕ:—

ರಂಗನಾಥ ತನಯ

—

ಪ್ರಕಾಶಕ:—

ಯ. ಗು. ಕುಲಕರ್ಣಿ,

ಸಂಪಾದಕ, ಸ. ಚ., ಆನಂದವನ-ಅಗಡಿ.

—

ಎಪ್ರಿಲ ೧೯೪೧

—

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರ
ಧಾರವಾಡ

ಕೃಷಿ ಫುನ್ಡುಡಿ

1995

ಇದೊಂದು ಅತ್ಯುಚ್ಛ ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸುಲಭ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಉಪಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ, ಭಗವಾನ್ ತಿಷ್ಯ, ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಅಶೋಕ, ಶೀಲಾದೇವಿ ನೊದಲಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಎಲ್ಲರ ಅನುಕರಣಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. “ವೈರವು ವೈರದಿಂದ ಶಾಂತವಾಗಲಾರದು; ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಅದು ಶಾಂತವಾಗುವದು.” “ಕೇವಲ ಕೂದಲು ಬಿಳಿಯವಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾನವನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಲಾರ; ಯಾರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ, ಪುಣ್ಯ, ಪ್ರೀತಿ, ಅತ್ಮನಿರೋಧ, ಸಂಯಮ, ಪಾವಿತ್ರ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ನೊದಲಾದ ಸುಗುಣಗಳಿರುವವೋ ಅವರೇ ದೊಡ್ಡವರು.”

ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯ ಸುಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ, ಶೀಲಾದೇವಿಯ ಸಾಹಸ-ಸ್ವಾರ್ಥತತ್ವಗಳಿಂದಲೂ ವಾಚಕರು ಅಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇಂಥ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಶ್ರೀ ರಂಗನಾಥ ತನಯರು ಚಂದ್ರಿಕೆಗಾಗಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಋಣಿಯಾಗಿರುವೆವು.

ಆನಂದವನ
೧೬-೩-೪೧

}

ಪ್ರಕಾಶಕ

ಪಾಲಿಗ್ರಹಣ.

೧

ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯವು. ಭಗವಾನ್ ಸವಿತಾ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನು ಅರ್ಧ ಅಸ್ತಂಗತನಾಗಿದ್ದನು. ಪಶ್ಚಿಮಾ ರಮಣಿಯ ಮುಖವು ಪತಿಯ ಆಗಮನದ ಅತಿರೇಕವಾದ ಆನಂದದಿಂದ ಆರಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಧ್ಯಾರಾಗದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯು ನೈರಸ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೂವರ, ಪಥಿಕರು ಮಠುರೆಯ, ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ವೃದ್ಧನಿದ್ದನು; ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಮಧ್ಯಮ ವಯಸ್ಸಿನ; ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಕಿಶೋರ ವಯಸ್ಸಿನಾದ ಸುಕುಮಾರ ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ವಯಸ್ಸು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದ್ದಿರಬಹುದು. ಅವರು ದಾರಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಮಠುರಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದ್ದರು ಆಗ ಮಧ್ಯಮ ವಯಸ್ಸು ತರುಣನು ವೃದ್ಧನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ಲಕ್ಷಾ, ಮಠುರೆಯು ಸಮೀಪಿಸಿತು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ನಮಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯೂ ಆಶ್ರಯವೂ ದೊರೆಯುವವೆ? ನಮ್ಮ ರಹಸ್ಯವು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಉಳಿಯಬಹುದೆ? ಶ್ರೇಷ್ಠೀಪರನು ನಮಗೆ ಆಶ್ರಯವೀಯುವನೆಂದೂ, ನಮ್ಮ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿರಿಸುವನೆಂದೂ ನೀವು ವಿಶ್ವಾಸಗೊಂಡಿರುವಿರಿ; ಆದರೆ ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಅಂತಹ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನೂ, ಮಿತ್ರಧರ್ಮಜ್ಞನೂ ಇರುವನಷ್ಟೆ? ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಹಸ್ಯಸ್ಫೋಟವಾದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಘೋರವಾದ ವಿಪತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೆಂದು ಮನಸ್ಸು ತರಹರಗೊಳ್ಳುತ್ತಲಿರುವದು.”

“ನೀವು ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿರಿ. ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ಧನಗುಪ್ತ ಮಹಾಶಯನು ಮಹಾರಾಜರ ಪರಮ ಮಿತ್ರನಿರುವನು; ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಅವರ ಅನುಗ್ರಹಿತನೂ ಪರಮ ಸೇವಕನೂ ಆಗಿರುವನು ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಹಸ್ಯಸ್ಫೋಟವಾಗುವದೆಂಬ ಭಯವು ತಿಲಾಂಶವಾದರೂ ಇಲ್ಲ.” ಎಂದು ಲಲ್ಲನು ತರುಣನಿಗೆ ಧೈರ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು

ಕಿಶೋರವಯಸ್ಸು ಬಾಲಕನು ಪಥಶ್ರಮದಿಂದ ಬಳಲಾಗಿ ಬಳಲಿದ್ದನು. ಬಹು ದೂರದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮುಂದೆ

ಸದ್ಬೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆ

ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಲಾರದಂತಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನು ವೃದ್ಧನನ್ನು ಕೂರಿತು: “ಮಹಾ ನಾಯಕ ಲಲ್ಲ, ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ದಾರಿಯನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು? ನನ್ನಿಂದಂತೂ ಇನ್ನು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಸಹ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವದಾಗದು. ನೋಡಿರಿ! ಕಲ್ಲು-ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ತುಳಿತುಳಿದು ನನ್ನ ಪಾದ ಉಬಡಿದು ಹೋಗಿರುವವು.”

ಬಾಲಕನ ದೀನವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾನಾಯಕ ಲಲ್ಲನ ಅಂತಃಕರಣವು ಕರಗಿತು. ಆಗ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳೆರತು ಉದ್ಗರಿಸಿದವು ಅವನು ಗದ್ಗದ ಸ್ವರದಿಂದ:—“ಹಾಯ! ಹಾಯ! ಇವೆಂತಹ ದುರವಸ್ಥೆಯು ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು!” ಎಂದು ನುಡಿದು ಉಸುರ್ಗರೆದು. ಅವನಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ:—“ಇನ್ನೇನೂ ದೂರ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವವೇ ಮಧುರೆಯು”

ಬಾಲಕನು ದುಃಖಿತ ಸ್ವರದಿಂದ ತುಟಿಗಳನ್ನು ನಡುಗುತ್ತ: “ಇನ್ನೂ ಮಥುರೆಯು ದೂರವಿರುವದು. ನನ್ನಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಡೆಯುವದಾಗದು.” ಎಂದು ನುಡಿದು ಕಣ್ಣೀರುದುರಿಸುತ್ತ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೆಯೇ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟನು. ಅವನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಧ್ಯಮವಯಸ್ಕ ತರುಣನ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಬರೀಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ಆ ಬಾಲಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ:—“ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಲಾಭವೇನು? ಅದು ನೋಡು ಮಥುರೆಯು, ಇಲ್ಲಿಯೇ ತೀರ ಸಮೀಪವಿರುವದು. ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ವೇಳೆಗಳೆದರೆ ಪಟ್ಟಣದ ಮಹಾದ್ವಾರವು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಡುವದು. ದ್ವಾರವು ಮುಚ್ಚಿ ತೆಂದರೆ ಬೆಳಗಾಗುವವರೆಗೆ ಊರ ಹೊರಗೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗವೊದಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವನ್ಯಪಶುಗಳ ಹಾವಳಿ ಬಹಳ ಬೇಗನೆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೇರುವದು ಹಿತಕರವು. ಈಗಾಗಲೇ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಂಗತನಾಗಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯತೊಡಗಿದರೆ, ಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗೇ ಉಳಿಯಬೇಕಾದೀತು. ಇಷ್ಟು ವೇಳೆಯ ವರೆಗೆ ದಾರೀ ನಡೆದಿರುವೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಗಳಿಗೆ ನಡೆದರೆ ಕೆಲಸವಾಯಿತು. ಏಳು; ಬೇಗನೆ ಏಳು” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಅವನು ಬಾಲಕನ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಬ್ಬಿಸಿದನು.

ಲಲ್ಲನು ಮುಂದೆ ನಡೆದನು. ತರುಣನು ಬಾಲಕನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವನ ಹಿಂದೆ ಸಾಗಿದನು ಅವರು ಮಥುರಾ ನಗರಿಯ ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ನಗರ ರಕ್ಷಕರು ಅಲ್ಲಿನ ಕಾವಲಿನ ಕೆಲಸ ಮಾಡತೊಡಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಯಾತ್ರಿಕರ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಆ ಆಗಂತುಕ ಜನರ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಆ ಮೂವರೂ ಪಥಿಕರು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ

ಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಆಗ ನಾಲ್ಕು ಗಳಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮನೆಯ ಶೋಧವಾಗುವದು ಕಠಿಣವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿತು. ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಬಹಳವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಆಗ ಮಹಾನಾಯಕ ಲ್ಲನು ತರುಣ ನನ್ನು ಕುರಿತು ಏನು ಹೇಳಿದನು:—“ನಿಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಇಂದು ರಾತ್ರಿ ಯನ್ನು ಅತಿಥಿಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದು, ನಾಳೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲಕ್ಕೆ ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವೆನು” ಎಂದು ನಡೆದು, ಅವನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಲಕನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ:—“ಎಂದೂ ದಾರಿಯನ್ನು ನಡೆಯದ ಇವರಿಗೆ ಬಹಳೇ ಶ್ರಮವಾಗಿರುವದು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುವದ ರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಶ್ರಮವಾಗುವದು; ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಕಂಡಂತೆ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಬೇಕು.”

“ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಅತಿಥಿಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದು, ಮಂಜಾನೆ ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಮನೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುವದೇ ಉಚಿತವು. ನಡೆಯಿರಿ, ಈಗಲೆ ಅತಿಥಿಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗೋಣ.”

ಆ ಮೂವರೂ ಯಾತ್ರಿಕರು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಅತಿಥಿಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

೨

“ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರ ಧನಗುಪ್ತರ ಮನೆಯು ಎಲ್ಲಿರುವದು?”

“ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ ಎದುರಿಗಿರುವ ದೇವಾಲಯದ ಬೀದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಶೋಧಿಸಿರಿ.”

ನಾಗರಿಕನೊಬ್ಬನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಯಾತ್ರಿಕರು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ:—“ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರ ಧನಗುಪ್ತ ಮಹಾಶಯರ ಮನೆಯು ಇದೇಯೋ?”

“ಇದೇ ಹೌದು. ಮಹಾಶಯರೆ, ತಾವು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ? ಒಳಗೆ ಬನ್ನಿರಿ; ಒಳಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ತಮ್ಮ ಪಾದರಜವನ್ನು ಕೆಡಹಿ ಮನೆಯನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿರಿ.”

ಮಹಾನಾಯಕ ಲ್ಲನು ಆ ಪರಮ ಸುಂದರ ಯುವಕನ ಅತಿಶಯವಾದ ನಮ್ರವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದಬಟ್ಟನು. ಆ ತರುಣನು ಒಂದು ಸಾಧಾ

ರಣ ತರದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬರಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಲಲ್ಲನಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯವಾಯಿತು. ಧನದತ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರನ ಮನೆಯು ಇಂತಹ ಮಧ್ಯಮ ತರಗತಿಯದು ಹೇಗೆಂದು ಅವನು ವಿಚಾರಕ್ಕೊಳಗಾದನು. ಆಗ ಅವನು ಶಂಕಿತಮನಸ್ಸಿನಾಗಿ:—
“ಮಹೋದಯರೆ, ಮನಸ್ಸು ಭ್ರಮಗೊಂಡಿರುವದು ತಾವೇ ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರರೇನು?”

“ಶ್ರೀಮಾನ್, ಈ ದಾಸನು ಅವರ ಪುತ್ರನು.”

“ನೀವೋ? ನೀವು ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಗಳ ಮಕ್ಕೋ? ಈ ಮನೆಯು ಅವರದೋ?”

“ನಾನು ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರರ ಕುಮಾರನು. ಈ ಮನೆಯು ಅವರದೇ.”

“ನಿಮ್ಮ ಶುಭನಾಮವೇನು?”

“ಈ ಸೇವಕನ ಹೆಸರು ಉಪಗುಪ್ತನೆಂದಿರುವದು.”

“ಉಪಗುಪ್ತ, ಉಪಗುಪ್ತ! ಹೆಸರು ಚನ್ನಾಗಿದೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರರು ಎಲ್ಲಿರ ವರು?”

“ಹರಮ ಪೂಜ್ಯ ಪಿತಾಜಿಯವರು ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳಾಗಿ ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳಾದವು.”

“ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳಾಗಿರವರೆ? ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರರು ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳಾಗಿ ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳಾದವೆ?” ಎಂದು ಮಹಾಶಯಕ ಲಲ್ಲನು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಕೇಳಿದನು.

“ಹೌದು.” ಎಂದು ಉಪಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರನು ನುಡಿದು, ವಿಧೇಯತೆಯಿಂದ:—“ಮಹಾಶಯರೇ, ತಂದೆಯವರಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀವು ಅನುಮಾನ ಪಡದೆ ನನ್ನ ಅತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ.”

ಉಪಗುಪ್ತನು ಲಲ್ಲನ ಕಾಲುಗಳಿಗೆರಗಿದನು. ಆಗ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ, ಬಾಹುಪಾಶಗಳಿಂದ ಬಿಗಿದು ಲಲ್ಲನು:—“ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿಮ್ಮ ಕೈಬಿಟ್ಟಿತೆಂದು ತೋರುವದು. ಕಾಲಗತಿಯು ವಿಚಿತ್ರವಿದು ವದು. ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯವರು ನೌಕಾ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿದ್ದರು ಯವನ, ಚೀನ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ಅವರ ಹುಂಡಿಯ ವ್ಯವಹಾರವಿತ್ತು ಹಡಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯಿಸುವವರಾದ ಅವರ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಬರಿಗಾಲಿನಿಂದ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ಸಮಯವೊದಗಿರುವದು! ಯಾರ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಅನೆಗಳ ಸಾಲುಗಳೂ, ಸೇವಕ-ಸೇವಕಿಯರ

ತಂದವೂ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತೋ, ಆ ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಗಳ ವನೆಯು ಇದೇ
ನನ? ಹಾಯ! ಹಾಯ! ನೈಘೃತ್ಯ ಕಾಲಾ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವವು ಮಹತ್ತರ
ವಾದದ್ದು!” ಎಂದು ಲಲ್ಲನು ನಡಿದು, ಕಣ್ಣೀರುಮುರಿಸತೊಡಗಿದನು.

ಉಪಗುಪ್ತನ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಸಜಲವಾದವು. ಎಷ್ಟೇ ವೇಳೆಯವರೆಗೆ
ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಆನ ತರದಲ್ಲಿ ಉಪಗುಪ್ತನು:—“ಕಾಲಗತಿಯು
ವಿಚಿತ್ರವಾದದ್ದಿರ.ವದು. ಹಿಂದಿನ ವೈಭವವನ್ನು ನೆನಿಸಿ ದುಃಖಿಸುವದು
ಸೂಚ್ಯನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರ ಶೀಲವಲ್ಲ. ಆರ್ಯರೇ, ನಿಮ್ಮ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ
ಕೊಳ್ಳು, ನನ್ನನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥನನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ನೀವು ನನ್ನ ಪಿತೃಗಳ ಸ್ನೇಹ
ತರಬವನು ನಾನು ಅರಿತೆನು. ನೀವು ನನಗೆ ಪಿತೃಸಮಾನರಿನಿರಿ.
ನೀವು ಯಾರೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಅನಂದಗೊಳಿಸಿರಿ.”

“ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ರಾಜಉಪಗುಪ್ತರೇ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಲ್ಲಿದ್ದ
ವಿಕಯ, ಸೌಜನ್ಯ, ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರಸರಾಯಣತೆ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು
ಅವಶಿಷ್ಟವಾಗಿರ.ವವು ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರ ಧನಗುಪ್ತರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ
ಭಾಗ್ಯವು ನಿಮಗಿಲ್ಲ. ಈಗಿನ ನಿಮ್ಮ ದೈನ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪರಿಚಯ
ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.”

ಲಲ್ಲನು ಹೀಗೆ ನುಡಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಾದನು. ಆಗ
ಉಪಗುಪ್ತನು ಕಾತರಧ್ವನಿಯಿಂದ:—“ಆರ್ಯರೇ, ಕೇವಲ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ
ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಈ ದಾಸನ ಆತಿಥ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲುಸಕ್ರಮಿಸಿದಿರಾ? ಇದು
ನಿಮಗೆ ಭೋಷಣವಲ್ಲ. ಮಹೋದಯರೇ, ನೀವು ನನ್ನ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು
ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಹೊರಟು ಹೋದರೆ, ನಾನು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವೆನು. ನಾನು
ಎಂದೂ ಸುಳ್ಳಾಡ.ವದಿಲ್ಲ.”

“ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರ, ನನ್ನೊಡನೆ ಇನ್ನೂ ಇಬ್ಬರಿರುವರು. ಅಗೋ, ಅಲ್ಲಿ
ನಿಂತಿರುವವರೇ ನನ್ನ ಸಂಗಡಿಗರು. ನಾವು ಮೂವರೂ ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಯ
ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೆವು. ಇಂತಹ ವಿಸನ್ನವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಿಮಗೆ
ನಾನು ತೊಂದರೆ ಕೊಡಲಾರೆವು. ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಲಿ.”

“ಮಹಾಶಯರೆ, ನೀವು ಹೊರಟರೆ ನಾನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಆತ್ಮ
ತ್ಯಾಗಮಾಡುವೆನು.”

“ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರರೆ, ನಿಮ್ಮ ಈಗಿನ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಆತಿಥ್ಯ
ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳುಂಟು. ನಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ಇನ್ನೂ
ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಸತ್ತುಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬಹುದು. ನಿಮ್ಮ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ನನ್ನ

ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವದು. ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರವು ಘಟಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಖೇದಗೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ.

“ಮಹೋದಯರೆ, ನಾನು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವೆನು.”

“ಶ್ರೇಷ್ಠಿಗಳೇ, ಚಂಡಿತನಹಿಡಿಯಬೇಡಿರಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವ ನಿಮಗೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ದುಃಖಕೊಡಲು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿಲ್ಲದು.”

“ಆರ್ಯರೆ, ಇಂದಿನವರೆಗಿದ್ದ ದಾರಿದ್ರ್ಯವು ನನ್ನನ್ನು ನಾಚಿಸಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನೀವು ಮಾತ್ರ ಅಯೋಷ್ಯವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಲಜ್ಜಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡತೊಡಗಿರುವಿರಿ.”

“ಶ್ರೇಷ್ಠಿರಾಜ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾಚಿಕೆಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಾನು ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೇದು. ನನ್ನ ಒಡೆಯರ ಅಜ್ಞೆಯೇನಾಗುವದೋ ಅದರಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.”

“ನಾನೇ ಅವರಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.” ಎಂದು ಉಪಗುಪ್ತನು ನುಡಿದು, ಯುವಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ ಚರಣರಜವನ್ನು ಮಸ್ತಕದ ಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಲಲ್ಲನು ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಉಪಗುಪ್ತನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಆ ತರುಣನು ಅವನ ಅತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೊಪ್ಪಿದನು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋದರು. ಆಗ ಉಪಗುಪ್ತನು ಲಲ್ಲನನ್ನು ಕುರಿತು: “ಮಹಾಶಯರೆ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಈ ಪೂಜ್ಯ ಮಹನೀಯರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ.”

“ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರ!” ಮಹಾನಾಯಕ ಲಲ್ಲನು ಖಿನ್ನವಾಣಿಯಿಂದ:—
“ಪುರುಷವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಈ ತರುಣರು ಕಲಿಂಗರಾಜರ ಪಟ್ಟಮಹಿಸಿಯವರಾದ ಮಹಾರಾಣೀ ಚಂದ್ರಲೇಖಾದೇವಿಯವರು; ಹಾಗೂ ಇವರು ರಾಜಕುಮಾರಿಯವರಾದ ಶೀಲಾದೇವಿಯವರು. ಮಗಧಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿ ಸಮ್ರಾಟನಾದ ಚಂಡಾಶೋಕನು ಕಲಿಂಗರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದನು. ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಕಲಿಂಗ ದಂಡಾಳುಗಳು ರಣಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದರು. ಕಲಿಂಗರಾಜರಾದ ಮಹೇಂದ್ರಮಹಾರಾಜರು ಇನ್ನೂ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಿಂದ ಪರಾಜ್ಞುಖರಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರು ಎಲ್ಲಿರುವರೆಂಬದೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಯುವರಾಜ ಜಿತೇಂದ್ರ ಮಹಾರಾಜರು ಹರದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ಚಿದಾನಂದರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಯನ ಮಾಡತೊಡಗಿರುವರು. ನಾನು ಮಹಾನಾಯಕ ಭಟ್ಟಾರಕ ಪಾದೀಪ ಲಲ್ಲನಿರುವೆನು. ರಾಜಪರಿವಾರವು ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಸ

ತ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲರಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಧನಗುಪ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠಿರಾಜರ ಹೊರತು ಈ ರಾಜ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಯಾರೂ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡಲಾರರೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆಯು. ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರರು ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳಾಗಿರುವರು; ಅವರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ವೈಕುಂಠವಾಸಿಯಾಗಿರುವಳು. ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗಿದ್ದಮೇಲೆ ಮಾಡುವದೇನು? ಚಂಡಾಶೋಕನು ಕಲಿಂಗ ರಾಜಪರಿವಾರವನ್ನು ಕಡೆಗೆ ಕುಮಾರ ಜಿತೇಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಟ್ಟವನಿಗೆ ದಶಪದ್ಮ ಸುವರ್ಣ ಮುದ್ರೆಗಳು ಪುರಸ್ಕಾರವಾಗಿ ದೊರೆಯುವವೆಂದು ಡಂಗುರ ಹೊತೆಯಿಸಿರುವನು. ಯಾರಾದರೂ ರಾಜಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತರೆ, ರಾಜದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು ಶ್ರೇಷ್ಠಿರಾಜ, ನೀವು ಸ್ಥಿತವಂತರಾಗಿದ್ದರೆ ಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ತೀರ ಚಿಂತಾಜನಕವಿರುವದು ನಮ್ಮ ವಿಪನ್ನವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದುರವಸ್ಥೆಯವರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ವಿಪತ್ತಿಗೊಳಗಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವರು ಅನ್ಯಾಯವಲ್ಲವೆ? ನಿಮ್ಮ ಆಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅತಿಥಿ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವೆವು. ನೀವು ನಮ್ಮ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿರಿಸಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯವರ ಮುಂದೆ ಕೂಡ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗದು”

“ನೀವು ಯೋಚಿಸಬೇಡಿರಿ. ನನಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದಿದೆ” ಎಂದು ಉಪಗುಪ್ತನು ನುಡಿದು, ಅನಂದದಿಂದ:—“ಮಹಾರಾಣಿಯವರ ಹಾಗೂ ರಾಜಪುತ್ರಿಯವರ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯು ಘಟಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅನಂದವಾಗಿದೆ.” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ತೆರಳಿದನು.

೩

ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ, ಉಪಗುಪ್ತನು ಪತ್ನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ:—“ಕುಂದ, ನನ್ನ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಜನಕರ ಮಿತ್ರರು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದಿರುವರು. ಅವರಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.”

ಕುಂದಳು ಪತಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುಂತಿಳಾಗಿ:—“ಸ್ವಾಮಿನ್, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ?”

ಉಪಗುಪ್ತನು ವಿಮನಸ್ಕನಾಗಿ ಪತ್ನಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ: — ‘ಕುಂದ, ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲಾದರೂ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಗಳೇನಾದರೂ ಇರುವವೆ?’

‘ಅಲಂಕಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರ ವವು. ನೂರಿನ ಅಲಂಕಾರಗಳು ತಿರುಗಿ ಬರುವವೆ?’

“ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.”

“ಅನವಶ್ಯಕವಾದ ಪಾತ್ರೆಗಳೆಂದೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಉಪಾಯವೇನು?”

“ಕುಂದ, ನೀನೇ ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳು. ಪರಮ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಅತಿಥಿಗಳು ನನ್ನ ಆಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಮರ್ಯಾದೆಗೇಡಾಗುವದು.”

ಕುಂದಳು ಏನೋ ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದು ಹವಣಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರೊಳಗೆ ಯಾರೋ ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯನ್ನು ಕೂಗಿದರು. ಕೂಡಲೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಋಣದಾತನು ಎಂಟು-ಹತ್ತು ಜನ ರಾಜಕರ್ಮಚಾರಿಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನು ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯನ್ನು ಕುರಿತು:—“ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ಉಪಗುಪ್ತರೆ, ನೀವು ನಮಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ; ಇಲ್ಲವೆ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ!”

ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರನು ಸಾವುಕಾರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಂಜಿದನು. ಆಗ ಅವನು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ:—“ಮಿತ್ರರೆ, ಈಗ ನಾನು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವೆನೆಂಬದನ್ನು ನೀವು ತಿಳಿದಿರುವಿರಾ? ಇದಲ್ಲದೆ ಇಂದು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಪರಮಪೂಜ್ಯರಾದ ಅತಿಥಿಗಳ ಆಗಮನವಾಗಿರುವದು. ಈಗ ನೀವು ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡದೆ ಅವಸರಬಟ್ಟರೆ ಅನರ್ಥವಾಗುವದು.”

ಋಣದಾತನು ಅವಚ್ಛೇದಿಯಿಂದ ನಗುತ್ತ ಉಪಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಮೂರ್ಖನಲ್ಲ. ಹಣವೇನೂ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟದಲ್ಲ. ನಾನು ಯಾವ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕು? ನನಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಸುವರ್ಣ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಈಗ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ರಾಜಕರ್ಮಚಾರಿಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದೊಯ್ಯುವರು.”

‘ಶ್ರೀಷ್ಠಿ ಮಹಾಶಯರೆ!’ ಉಪಗುಪ್ತನು ದೀನವಾಣಿಯಿಂದ:—
 “ನನಗೆ ನೀವು ಕೆಲ ಕ್ಷಣಗಳ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಿರಿ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾನು ನನ್ನ
 ಪತ್ನಿಯ ಹಾಗೂ ಅಂಧಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಏನಾದರೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವೆನು.”

ಈ ಪ್ರಧಾನ ರಾಜಕರ್ಮಚಾರಿಯು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಉಪಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ಮಹೋದಯರೇ, ಸಿರಿಗೆ ಬೇಕಾದಂತಹ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೊದಗಿಸಿಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾವು ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸಾವುಕಾರರ ಹಣವನ್ನು ಈಗಲೇ ಕೂಡುವಿರಾ?”

“ಇಲ್ಲ, ಈಗ ಹಣವಿಲ್ಲ.” ಉಪಗುಪ್ತನು ಸಿರುತ್ತಾ ಹದಿಂದಲೂ ದೈನ್ಯದಿಂದಲೂ ನುಡಿದನು.

“ಸೇವಕರೇ, ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರಿ!” ರಾಜಕರ್ಮಚಾರಿಗಳ ಮುಖ್ಯನು ತನ್ನ ಅನುಚರರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಸೇವಕನು ಶ್ರೀಷ್ಠಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸತೊಡಗಿದನು. ಈ ಗದ್ದಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಲ್ಲನೂ ರಾಜಕುಮಾರಿಯೂ ಮಹಾರಾಣಿಯೂ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಕುಂದಳು ಎದುರಿಗೆ ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದಳು ಎಲ್ಲರೂ ವಿವೂರ್ಣಮನಸ್ಕರಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ರಾಜಪರಿಚಾರಕರು ಶ್ರೀಷ್ಠಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಕೂಡಲೆ ಕುಂದಳು ಮೂರ್ಛಿತಳಾಗಿ ಬಿದ್ದಳು!

ಪುರುಷವೇಷಧಾರಿಯಾದ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಶಿಲಾದೇವಿಯು ಅವಸರದಿಂದ ಮುಂದೆಬಂದು ಕುಂದಳನ್ನು ಶೈತ್ಯೋಪಚಾರದಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದಳು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಲಲ್ಲನ ಬಳಿಗೆ ಕೋಗಿ:—“ಮಹಾನಾಯಕ, ಸದ್ಯದ ವಿಷನ್ನಾ ವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಷ್ಠಿಗಳ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪತ್ನಿಯವರಾದ ಕುಂದದೇವಿಯವರ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.”

ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ಕುಂದಳನ್ನು ಹಾಸುಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿ, ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಲಲ್ಲನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೋ ಹೇಳಿದಳು. ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಲ್ಲನು ವಿಸ್ಮಿತನೂ ಭಯಕಾತರವುಳ್ಳವನೂ ಆದನು. ಆಗ ಅವನು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು:—“ಈ ಸಾಹಸವು ಅಶ್ಯಂತ ಭಯಾನಕವಿರುವದು.”

“ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲದೇಕೆ. ವಿಷನ್ನಾ ವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯ ಮಾಡದಿರುವದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವೆನಿಸುವದು.”

“ರಾಜಕುಮಾರಿಯವರೇ, ಅನುಚಿತ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಾಗದು.”

“ಮಹಾನಾಯಕ, ನಾನು ಅನುಚಿತ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು ಅನುಚಿತ ಕಾರ್ಯವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.”

“ಕುಮಾರಿ, ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತಿಳಿಯಿತು. ರಾಜಮಾತೆಯವರು ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಎಂದೂ ಸಮ್ಮತಿಸುವುದಿಲ್ಲ.”

“ದೇವತೆರ ದುಃಖಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೇ? ನಾವು ಯಾರೊಬ್ಬರನ್ನು ಮಾತೆಯವರು ಮರೆತರಲ್ಲವೇ? ನಾವು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ದೀನ ಜನರನ್ನು ಎಂದೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬಾರದು.”

“ರಾಜಕುಮಾರಿಯವರೇ, ನೀವು ದುಸ್ಸಾಹಸ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವಿರಿ.”

“ನಾನು ಈ ದುಸ್ಸಾಹಸ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವೆನು. ಇದರ ಹೊರತು ಶ್ರೇಷ್ಠವರರ ಮುಕ್ತತೆಗೆ ಅನ್ಯ ಸಾಧನವಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ರಾಜಪಂಚಾರಕರು ಬಂಧಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಬಂಧಮುಕ್ತರನ್ನು ಮಾಡುವ ಹಂಚಿಕೆಯು ನನಗೆ ತೋಚಿರುವದು. ನಾನು ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಯಾದರೂ ಅವರ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವೆನು.”

ಮಹಾನಾಯಕನು ದುಃಖಿತ ಹೃದಯನಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತನು.

೪

ಶ್ರೇಷ್ಠವರನನ್ನು ರಾಜಕುಮಾರಿಗಳು ಸೆರೆಹಿಡಿದೊಯ್ದು ಘಟನೆ ಯಿಂದ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಉದ್ವಿಗ್ನ ಮನಸ್ಸುಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅವನ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಬಹು ಪರಿಯಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿದಳು. ಆಗ ಅವಳು ಮಹಾನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿತು: -- “ಉಪಗುಪ್ತರನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕು? ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತವಾದ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಅವರ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಮಹಾನಾಯಕರೇ, ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯವರ ಮುಕ್ತತೆಗಾಗಿ ಯಾವ ಹಂಚಿಕೆ ತೆಗೆಯುವಿರಿ?”

ರಾಜಕುಮಾರಿಯಾದ ಶಿಲಾದೇವಿಯು ತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅಶ್ರುಪಾತಿಯಿಂದ: -- “ಮಾತೆ, ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯವರನ್ನು ನಾನು ಬಂಧಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು”

‘ಕುಮಾರಿ, ನೀನು ಏನು ಮಾಡುವೆ? ಬಾಲಿಕೆಯಾದ ನಿನ್ನಿಂದ ಈ ಮೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವು ಹೇಗೆ ಈಡೇರಿತ?’

“ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರಾದ ಜಿತೇಂದ್ರರ ರೂಪವು ನನ್ನಂತೆಯೇ ಇರುವದಲ್ಲವೆ ಮಹಾಸುಕರೇ?”

“ನಿಜವು.” ಎಂದು ಮಹಾನಾಯಕ ಲಲ್ಲನು ಉತ್ತರವಿತ್ತನು.

“ಪುರುಷವೇಷದಿಂದಿರತೊಡಗಿದ ನಾನು ಅಣ್ಣಂದಿರಂತೆಯೇ ಕಾಣುವೆ ನ್ನುನೆ? ಯಾವರೂಪ ಜಿತೇಂದ್ರ ಮಹಾರಾಜರಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರ ವಿರೆಂದು ನೀವು ನನಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಸಾರೆ ಅಂದಿರುವಿರಲ್ಲವೆ?”

“ಹೌದು. ಮುಂವೇನು?”

‘ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಹಿಡಿಸಿಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಪುರಸ್ಕಾರವು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸುವರ್ಣಮುದ್ರೆಯುಂಟು. ಇಷ್ಟೇ ಧನವು ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರರ ಮುಕ್ತತಿಗಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವದು ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದೊಯ್ದು ನಗರ ಪಾಲರ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಡಿರಿ ಅವರಿಂದ ದೊರೆತ ಪಾರಿತೋಷಕದ ಷಹಾಯ ದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿರಿ’ ಎಂದು ಶೀಲಾದೇವಿಯು ಹಸನ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ನುಡಿದು, ತಾಯಿಯನ್ನು ಕುರಿತು:—“ಮಾತೆ, ನನ್ನ ಹಂಚಿಕೆಯು ಸರಿಯಾದದ್ದಿರುವದಷ್ಟೆ? ಪ್ರಾಣಕೊಟ್ಟಾದರೂ ವಿಸನ್ನಾವಸ್ಥೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೇಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಂಟು. ನಾನು ಅತ್ಯಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವೆನು. ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈ ದೇಹವು ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಪುಸಂಗವೊದಗಿದ್ದ ಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಆನಂದವಾಗಿದೆ. ನೀವಾದರೂ ಆನಂದದಿಂದ ನನಗೆ ಅನುಷ್ಠಾನ ಕೊಡಿರಿ.”

ರಾಣಿಗೆ ವಜ್ರಾಘಾತವಾದಂತೆ ವೇದನೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಆಗ ಅವಳು ಕ್ಲೇಶದಿಂದ:—“ಕುಮಾರಿ, ನೀನು ಇದೇನು ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿರುವೆ?”

“ಅದೇಕೆ ಮಾತೆ?”

“ಇದು ನಿನ್ನ ಹುಚ್ಚುತನವು.”

‘ಹುಚ್ಚುತನವಲ್ಲ; ಜಾಣತನವು. ನಾನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿ ಯೆ ನಿಮ್ಮೆದುರಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನೋದಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವೆನು.”

“ಏನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರುವೆ?”

“ನನ್ನ ಹಂಚಿಕೆಯಿಂದ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಾಧಿಸುವವು. ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರರ ಮುಕ್ತತೆಯಾಗುವದು ಮೊದಲನೆಯ ಕಾರ್ಯವು; ನಾನೇ ಯುವ

ರಾಜನೆಂದು ಚಂಡಾಶೋಕನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾಗುವದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಅಣ್ಣಂ ದಿರ ಜೀವಿತವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗುವದು.”

“ಬರ್ಬರ ಸೈನಿಕರು ಸರ್ವಯಶಸ್ವಿಯಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವರು; ಚಂಡಾಶೋಕನು ಕಡು ಹಗೆಯಾದ ನಿನಗೆ ಪರಿಪರಿಯ ಯಾತನೆಗಳನ್ನನು ಭವಿಸ ಹಚ್ಚುವನು. ನೀನು ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿದನೆ ಯೇನು?”

“ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ವಧಿಸುವನೆಂದು ನೀವು ಅಪವಿಶ್ವವೇ? ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ಯಾತನೆ ಕೊಡಬಹುದು ಜ್ವರದ ವಧೆಗೊಳಪಟ್ಟು ಅವನು ಸಮರ್ಥನಿರುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ನಾನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಗಲಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವೆನು.”

“ಶೀಲಾ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಮಸ್ತಾಹಸಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಲಾಸೆನು. ನಡೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡೋಣ. ನಮ್ಮ ಸಂಗಡಿಗರಾದ ಯಾತ್ರಿಕರು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ರುವರು. ಅವರನ್ನು ಕೂಡಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ.”

ಶೀಲಾದೇವಿಯು ಕಣ್ಣೀರುದುರಿಸುತ್ತ ಖಿನ್ನವಾಣಿಯಿಂದ:—“ಕಲಿಂಗ ರಾಜರ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯವರಾದ ನೀವು ಇಷ್ಟು ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳಾದದ್ದು ಹೇಗೆ! ಉದಾರತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಆಶ್ರಯಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸಾಹಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರರನ್ನು ವಿಸನ್ನಾಸಸ್ಥೆಯಲ್ಲೆಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವದು ನಿಮ್ಮ ಸದ ಸದ್ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸುವದೆ?”

ಇಷ್ಟು ವೇಳೆಯವರೆಗೆ ತಟಸ್ಥನಾಗಿ ಕುಳಿತ ಮಹಾನಾಯಕನು ರಾಣಿ ಯನ್ನು ಕರಿತು ವಿನಯದಿಂದ:—“ಮಹಾರಾಜ್ಞಿಯವರೇ, ಕುಮಾರಿ ಶೀಲಾದೇವಿಯವರ ತ್ಯಾಗವು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವೂ ಅವರ ವಂಶಕ್ಕೆ ಭೂಷಣಾ ಸ್ಪದವೂ ಆಗಿರ.ವದು. ವಿಶಿಷ್ಟ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಹನೀಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಾಪವನ್ನೂ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಚಿರಕೀರ್ತಿಯುತರಾಗಿರು ವರು. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಿವರರನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದೇ ಯೋಗ್ಯವು. ಶೀಲಾದೇವಿಯವರು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಸುದಿನಗಳನ್ನು ಕಾಣ ಬಹುದು.”

“ಮಹಾನಾಯಕರೇ, ಇದರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಉಪಾಯಗಳಿಲ್ಲವೆ?”
ಮಹಾರಾಣಿಯು ಕಂಠಿತ ಸ್ವರದಿಂದ ಮಾತಾಡಿದಳು.

“ಇಲ್ಲ; ಬೇರೆ ಉಪಾಯಗಳಾವವೂ ಇಲ್ಲ.”

ರಾಜಮಾತೆಯು ಗಹನವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಳು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಕಿಂಕರಿಯಿಂದ ಸ್ವೇದವಾಯಿತು. ಆಗ ಶೀಲಾದೇವಿಯು: —“ಮಾತೇ, ನಾನು ಕಲಿಂಗರಾಜಕುಮಾರಿಯರ ವೆನು. ಶತ್ರುವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಶ್ವಾ ರೋಹಣದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಕೂತಲಿರುವೆನು. ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ನನಗೆ ಕ್ಷಾತ್ರವೀರೋಚಿತವಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿರುವಲ್ಲದೆ, ಪುತ್ರಿಯ ಕುಮಾರಿಯೆಂಬ ಅಭಿದಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಳಾಗುವಂತಹ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸಮ್ರಾಟನೆದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ವಿತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನೂ ಬೈಲಿಗಳೆದು, ಅವನಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಮನಗೊಳಿಸುವೆನು. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಕಲ್ಯಾಣವಾದರೂ ಆಗುವುದು.”

ರಾಣಿಯು ಮುಖವಿಂದ ಮಾತುಗಳೇ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಶಿರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಡಿಸಿ ಮಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದನವಿತ್ತಳು. ಆಗ ಶೀಲಾದೇವಿಯು ಮಹಾನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿತು: —“ನೀವು ಈಗಲೇ ಕುಂದ ದೇವಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಂಗ ರಾಜಕುಮಾರನು ಗುಪ್ತವಾಗಿರುವನೆಂದೂ, ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಓಲಗಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿ, ಸಾರಿತೋಷಕ ಕೊಂಡಿ ಪತಿಯ ಬಂಧವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿರಿ.”

“ರಾಜಕುಮಾರಿಯವರ, ನೀವೇ ಈ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿರಿ.”

“ನೀವೇ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿರಿ. ನನಗಿಂತ ನೀವು ಹೇಳುವದರಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು.”

ಮಹಾನಾಯಕನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಧುವಾದ ಕುಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು.

೫

ರಾಜಕುಮಾರಿ ಶೀಲಾದೇವಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಮಹಾನಾಯಕನು ಕುಂದಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ: —“ದೇವಿ, ಕಲಿಂಗರಾಜಕುಮಾರನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವನು. ನೀವು ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಓಲಗಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿರಿ.”

ಮಹಾನಾಯಕನ ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕುಂದಳು ಅತ್ಯರ್ಥ-ಖೇದಗಳಿಂದ—“ಏನು, ಕಲಿಂಗರಾಜಕುಮಾರರು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವರೆ?”

“ಹೌದು. ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದವರಲ್ಲಿಯ ಬಾಲಕನೇ

ಯುವರಾಜ ಜಿತೇಂದ್ರ ಮಹಾರಾಜನು. ಅವನ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಬೆಲೆಯು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸುವರ್ಣ ಮುತ್ತುಗಳಾಗಿರುವದು. ನೀವು ಆ ಪಾರಿತೋಷಕದ ಧನ ದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಪತಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ”

“ನಾನು ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡೆವೇ? ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳು ನನ್ನ ಪತಿಗೆ ಪೂಜ್ಯರಿರದಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಪಿತೃಗಳ ಪೂಜ್ಯರಿರುವರು. ವೃದ್ಧಮಹೋದಯರೆ, ತಾವು ಈ ಒಗೆಯ ಸೀಚನೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಡಿರಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ಘಾತಮಾಡಲು ದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿರುವಿರಲ್ಲವೇ?”

“ಶ್ರೇಷ್ಠವಧು! ನೀವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ರಾಜಕುಮಾರನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ನಾನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವೆನು.”

“ರಾಜಕುಮಾರರು ತಾವಾಗಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರೆ?” ಕುಂದಳು ವಿಸ್ಮಯ ವಿಮೂಢಳಾಗಿ ಮಹಾನಾಯಕನನ್ನು ಕೇಳಿದಳು.

“ನಿಜವಿರುವದು.”

“ರಾಜಕುಮಾರರು ಉದಾರತೆಯೂ ನಿರ್ವಾಢ್ಯಬುದ್ಧಿಯೂ ಅವರ್ಣನೀಯವಾದವುಗಳಿರುವವು. ಸದ್ಗುಣಸಂಪನ್ನರಾದ ಅವರು ಧನ್ಯರು! ಪರಮಧನ್ಯರು!! ಅವರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಅನಂತ ಪ್ರಣಾಮಗಳಿರಲಿ. ಮಹಾಶಯರೆ, ನನ್ನಿಂದ ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆಯು ಘಟಿಸಲಾರದು. ಪವಿತ್ರರಾದ ಅತಿಥಿಗಳ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಪ್ಪಲಾರೆನು”

“ದೇವಿ, ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತವೇನು?”

“ನೀವು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೂ ನನ್ನಿಂದ ಈ ಕಾಷ್ಠವಾಗಲಾರದು.”

ಕುಂದಳು ಮಹಾನಾಯಕನ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪದೆ ತನ್ನದೇ ಹಟವನ್ನು ಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಪುರುಷವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಶೀಲಾದೇವಿಯು ಅವಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಆಗ ಅವಳು ಕುಂದಳನ್ನು ಕುರಿತು:—“ದೇವಿ, ನಾನು ಅನಿರ್ವಾಹಕತ್ವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ನೀವು ಪತಿಪ್ರಾಣಾ ಸಾಧ್ವಿಮಣಿಗಳು; ಪರಮಧರ್ಮಾತ್ಮರು. ನಿಮ್ಮ ಸೌಭಾಗ್ಯವು ಅಚಲವಾಗಿರಲಿ. ಶ್ರೇಷ್ಠವರರಾದರೂ ಮಹಾಪುರುಷರಿರುವರು. ನೀವಿಬ್ಬರು ದಂಪತಿಗಳು ಪರಮಪೂಜನೀಯರಿರುವಿರಿ. ಸದ್ಗುಣಮಂಡಿತರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವದು. ಅಂತೆಯೇ ಅತ್ಮತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು.”

ಕುಂದಳು ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣನಯನೆಯಾದಳು. ಆಗ ಅವಳು ಗದ್ದದ ಕಂಠದಿಂದ:—“ರಾಜಕುಮಾರರೆ, ನಿಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ಅಧರ್ಮದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡಬಾರದು.”

“ದೇವಿ, ಅಧರ್ಮವಲ್ಲ. ನಾನು ನಿಮಗೆ ಅಧರ್ಮದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸಮ್ರಾಟ ಚಂಡಾಶೋಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಅನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ನೀವು ಲಾಭ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇನು?”

“ನನ್ನಿಂದ ಇಂತಹ ಕುಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಾಗದು.”

“ಕಾಗಾದರೆ ಶ್ರೀಷ್ಠಿವರರ ಮುಕ್ತತೆಯು ಹೇಗಾಗಬೇಕು?”

“ಪ್ರಭುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯ ಹೇಗಿರುವದೋ ಹಾಗಾಗಲಿ.”

“ನೀವಿ, ಪ್ರಭುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಈ ಸುಯೋಗವು ಘಟಿಸಿರುವುದು. ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ನೀವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗಿಗೊಡಬೇಡಿರಿ.”

“ರಾಜಕುಮಾರರೆ, ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯರನ್ನು, ಅದರಲ್ಲೂ ಪರಮಪೂಜನೀಯ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಮನಸ್ಸುಮಾಡಲಾ? ಅತಿಥಿ ಘಾತಮಾಡಿದ ಪಾತಕವು ಎಷ್ಟು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೀರೀತು? ನನ್ನಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಎಂದೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ.”

ಕುಂದಳ ಚಂಡಿತನವನ್ನು ನೋಡಿ ಶೀಲಾದೇವಿಯು ಕ್ಲೇಶಗೊಂಡಳು. ಇಂತಹ ವಿಸಮಾನವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪಹ ಕುಂದಳು ತನ್ನ ಶೀಲವನ್ನು ಬಿಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವಳನ್ನು ಶೀಲಾದೇವಿಯು ಮನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದಳು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವಳು ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಸ್ವರದಿಂದ:—“ದೇವಿ, ನೀವು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ನಾನು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈಡೇರಿಸತಕ್ಕವಳೇ!”

“ರಾಜಕುಮಾರರೆ, ನನ್ನನ್ನು ಅಧರ್ಮಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ನನ್ನ ಸೇವೆಗೆ ಪಾಪದ ಗಂಟು ಕಟ್ಟಬೇಡಿರಿ.”

“ನಿಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ತಪ್ಪಾದದ್ದಿರುವುದು. ನಾನು ಹೇಳಿದ ಉಪಾಯವು ಪಾಪಪೂರಿತವಲ್ಲ; ಧರ್ಮಪೂರಿತವಿರುವುದು. ನಾನು ಶ್ರೀಷ್ಠಿವರರನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದರೆ ಅವರು ನನ್ನ ಮುಕ್ತತೆಗಾಗಿ ಸಾಹಸ ಮಾಡುವರು. ಅವರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವದಾಗದಿದ್ದರೂ, ನಾನು ನಷ್ಟಬುದ್ಧಿಶೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಪಾರಾಗುವೆನು. ಫಲವಿಲ್ಲದ ಶ್ರೀಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವದು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೂ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತರೆ, ನಮಗೆ ಅಧರ್ಮರೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು. ಶ್ರೀಷ್ಠಿಗಳು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಧದ ಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಭವಿಸುತ್ತ ಆಯುಷ್ಯಹಾನಿ-ಪ್ರಾಣಹಾನಿ

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ನಿಮಗೆ ಸುಖೋರುವದೆ?”

ಕುಂದಳು ದಿಬ್ಬಾಡಳಾಗಿ ರಾಜಕುಮಾರನೇಷಫಾರಿಯಾದ ಶೀಲೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡತೊಡಗಿದಳು. ಆಗ ಶೀಲಾದೇವಿಯು ಲಲ್ಲನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ವ.ಹಾಸಾಯ.ಕರೆ, ನೀವು ಈಗಲೆ ರಾಜದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ನಾನಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಗರಾಧ್ಯಕ್ಷನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕರೆತನ್ನಿರಿ.”

ಲಲ್ಲನು ಹೊರಟು ಹೋಗನು. ಕುಂದವೇವಿಯು ಕೊಂವುಲವಾದ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಬರೆಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಯಿತು. ಮುಂಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಗೆ ನಗರಾಧ್ಯಕ್ಷನು ರಾಜಪರಿಚಾರಕರನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಬಂದು, ಕುಂದಳಿಗೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಸುವರ್ಣ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನಿತ್ತು, ಪುರುಷ ನೇಷಫಾರಿಯಾದ ಕುಮಾರಿ ಶೀಲಾದೇವಿಯನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದೊಯ್ದನು.

ಈ ಭಯಾನಕ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಂದಳು ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು!

೬

“ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿಯು ಅವರ್ಣನೀಯವಿರುವದು. ಪರಮಾತ್ಮನು ದಯಾ ಪರನಿದ್ದುದರಿಂದ ಸುದಿನವನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಕುಂದ, ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರ ಪೂರೈಸಿತೆ? ನಾನು ಬಂಧವಿಮೋಚನೆಗೊಂದಿ ಬಂದಿರಲು ನಿನ್ನ ಮುಖವು ಮೌನವಾದ ಕಾಣವೇನು? ನೀನು ಹಸನ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ವಾಗತಮಾಡುವೆಯೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ನೀನು ದುಃಖಪೂತ ಹೃದಯೆಯಿರುವೆಯೆಂಬದು ನಿನ್ನ ಮುಖಲಕ್ಷಣದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರಿಯ ಕುಂದ! ನಿನ್ನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯು ಇಷ್ಟೇಕೆ ಏಚಿತ್ರವಾಗಿರುವದು? ಅಯ್ಯೋ! ಅಳತೊಡಗಿದೆಯಲ್ಲ!”

ಪತಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಉತ್ತರವೀಯಲಸಮರ್ಥಳಾದ ಕುಂದಳು ಪತಿಯ ಚರಣಗಳ ವೇಲೆ ಬಿದ್ದು ರೋದಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಉಪಗುಪ್ತನು ಈ ಅಕಲ್ಪಿತ ಘಟನೆಯಿಂದ ವಿಸ್ಮಿತನಾದನು. ಆಗ ಅವನು ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ—“ಕುಂದ, ದುಃಖಿಸದಿರು. ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ ಕೃಪಾಳುವಾದ ಮಿತ್ರನಾರೊಬ್ಬನನ್ನು ಹೇಳು. ನಾನು ಆ ಸನ್ನಿವೃತ್ತನ ಧನ್ಯವಾದನೆ ಮಾಡಿ, ಅವನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ತೀರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಯಶ್ವಿಸುವೆನು.”

ಕುಂದಳು ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಲೇ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದಳು.

ಅವಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಉಪಗುಪ್ತನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸಹಸ್ರ ಜೇಳುಗಳು ಕಡಿದಷ್ಟು ವೇದನೆ ಮಾಡಿತು. ಆಗ ಅವನು ವೃಥಿತಾಂತಃಕಂಡಿಂದ:—

“ಕಂಡ, ನೀನು ಇವೇನು ಹೇಳುವೆ? ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟು, ಅದಕ್ಕುತ್ತರಿಯಿಂದ ಬಂದ ಧನವಿಂದ ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸಿದೆಯಾ?”

ಕುಂದಳು ನಿರತೃಫಳಾಗಿದ್ದಳು

“ಕುಂದ! ಕಂಡ! ಈ ಮಹಾಪಾತಕವನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿದೆಯಾ? ನನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನೂ, ಅಯಸ್ಸುವನ್ನೂ, ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ, ಧರ್ಮವನ್ನೂ ನೀನು ಹಾಳು ಮಾಡಿದೆಯಾ? ಕುಂದ! ನೀನು ಇಷ್ಟು ಸ್ವಾರ್ಥಪರಳೂ, ಅಧರ್ಮಿಯೂ ಹೇಗೆ ಆದೆ? ಗೊಡ್ಡ ಅನರ್ಥವಾಯಿತು; ಅಧಮ ವಾಯಿತು! ಹಾಯ! ಹಾಯ!!”

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನಾಹೂತವನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾನಾಯಕ ಲಿಲ್ಲನು ಮರುಗಿದನು. ನಿರಸರಾಧಿಯಾದ ಕುಂದಳು ಪತಿಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವೊದಗಿತೆಂದು ಅವನು ಬಹಳವಾಗಿ ದುಃಖಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ:—“ಶ್ರೇಷ್ಠ ವರರೇ! ಕುಮಾರ ಜಿತೇಂದ್ರನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿರುವರು. ಕುಂದದೇವಿ ಮರಣ ತಿಲಾಂಶವಾದರೂ ಅಪರಾಧವಿಲ್ಲ. ಇವರು ಕೈಲಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ನಿರಸಾಯರಾದರು. ನೀವು ಕುಂದದೇವಿಯವರ ಮೇಲೆ ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ.”

ಉಪಗುಪ್ತನ ಹೃದಯವು ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳು ಸಜಲವಾದವು. ಆಗ ಅವನು ಗದ್ಗದ ಕಂಡದಿಂದ: “ಮಹಾನಾಯಕರೇ, ಮುಂದೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ನಾನು ಈ ಪಾತಕದಿಂದ ಹೇಗೆ ಮುಕ್ತನಾಗಲಿ? ಆಯ್ಯೋ! ಈ ಜೀವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾದರೂ ರಾಜಕುಮಾರರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬಹುದೇ? ಮಹಾನಾಯಕರೇ! ವಿನೇಕಶಾಲಿ ವೃದ್ಧರಾದ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಇಂತಹ ಕುಕರ್ಮವು ಹೇಗೆ ಘಟಿತು? ಕಂಡ ಸ್ತ್ರೀಬುದ್ಧಿಯು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಮಹಾನಾಯಕರ ಹೃದಯವನ್ನು ಕಲುಷಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಕುಕರ್ಮಿಯಾದ ಕುಂದಳೇ! ಸ್ತ್ರೀಹೃದಯವು ಅತ್ಯಂತ ತುಚ್ಛವಿರುವುದು ನನ್ನ ಸಹಧರ್ಮಚಾರಿಣಿಯಾದ ನೀನು ಇಷ್ಟು ಸ್ವಾರ್ಥಿಯೂ ಅಧರ್ಮಳೂ ಹೇಗಾದೆ? ನೀನು ನಿನ್ನ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕಾಗಿ-ಪತಿಸ್ನೇಹಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಸವಿತ್ರರಾದ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಈ ಪರಿ....”

ಉಪಗುಪ್ತನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಲೇ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಮೂರ್ಛನಾದನು! ಅವನು ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯ ಮೇಲೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಪತ್ನಿಯನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಮಹಾರಾಣಿ ಚಂದ್ರ

ಲೇಖಾದೇವಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು:--“ಶ್ರೀಷ್ಠಿಗಳೇ, ಸದ್ಯದ ಘಟನೆಯಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ದುಃಖವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿಯುವಿರೇನು? ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ನಗರಪಾಲಕನ ವಶಮಾಡಿದ ದೋಷಕ್ಕೆ ನಾವು ಯಾರೂ ಕಾರಣರಲ್ಲ. ಸಮ್ರಾಟ ಚಂಡಾಶೋಕನ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿರುವದೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನು ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ಸೆರೆಯಾಳಾದನು. ನೀವು ಕುಂದವೇವಿಯವರ ಮೇಲೆ ಸಂತಾಪಗೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ಅವರು ರಾಜಕುಮಾರನ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಪರಿಯಾಗಿ ಯತ್ನಿಸಿದರು ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷಿಯವರೂ ವಿನಯಶಾಲಿಗಳೂ ಧರ್ಮಾತ್ಮರೂ ಆಗಿರುವರು. ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೇನಿರುವದೆಂಬದರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಗತಗೋಷ್ಠಿಗಾಗಿ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾಗಬಾರದು.”

“ಹೇಳಿರಿ, ಮಹಾರಾಜ್ಞೆಯವರೆ, ಹೇಳಿರಿ. ಯಾವ ಹಂಚಿಕೆಯಿಂದ ಕುಮಾರರ ಮುಕ್ತಿಯಾಗಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.”

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ವಿಚಾರವಿವಿಧವು ಮಾಡಿದರು. ರಾಜಪರಿಚಾರಕರು ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಒಯ್ಯುವಾಗ ಅವನೊಡನೆ ತಾವು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮಹಾನಾಯಕ ಲಲ್ಲನೂ ಮಹಾರಾಜ್ಞೆಯೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಂತೆ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದೆಂದು ಅವರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಯುಕ್ತಿ-ಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಚಂಡಾಶೋಕನ ಕೈಯಿಂದ ಪಾರಮಾಡುವೆನೆಂದು ಉಪಗುಪ್ತನು ಹೇಳಿದನು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕುಂದವನ್ನು ಕುರಿತು:--“ಕುಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾ. ಈ ಪೂಜ್ಯ ಅತಿಥಿಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಧನವು ಎಷ್ಟು ಅಪಮಾನಕರವೂ, ಅಧರ್ಮ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವಂತಹದೂ ಎಂಬುದು ನಿನ್ನ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತೆ? ನಾವು ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಧನದ ತ್ಯಾಗಮಾಡೋಣ. ನಾನು ಈಗ ಮಾತ್ರ ದರಿದ್ರರಾಜನಾದೆನು. ಧನವು ಮಣ್ಣಿನಂತೆ ನನಗೆ ಭಾಸಮಾನವಾಗುತ್ತಿರುವದು. ಕುಂದ, ನೀನಾದರೂ ಹೀಗೆಯೇ ತಿಳಿದಿರುವೆಯಾ?”

ಕುಂದದೇವಿಯು ಮೌನವಾಗಿದ್ದಳು.

“ಕುಂದ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು ಹೇಳುವದಿದೆ. ನನ್ನ ಹಾಗೂ ಧನದ ಸಂಬಂಧವು ಹೇಗೆ ಕಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಅದರಂತೆ ದುಃಖ-ಪಾಪ ಮೂಲವಾದ ಈ ಸಂಸಾರಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಇಂದು ವಿಚ್ಛೇದಗೊಳಿಸುವೆನು. ಕುಂದ, ಇಂದಿನಿಂದ ನಾವು ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲ. ದೇವರು ನಿನಗೆ ಒಳಿತು

ಮಾಡಲಿ. ನೀನು ಈ ವಿಶಾಲವಾದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಜನಸೇವೆ-ಪ್ರಾಣಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕಾಲ ಕಳೆ. ನಾನು ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ಬಂಧವಿಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ತೆರಳುವೆನು. ಕಂಡ, ಪತಿ-ಪತ್ನಿ ಸಂಬಂಧದ ಇದೇ ನಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ಭಿಟ್ಟಿಯೆಂದು ತಿಳಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದು! ಮನಶ್ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆ!”

ಉಪಗುಪ್ತನು ಹೀಗೆ ನುಡಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದನು. ಕುಂದಳು ವಜ್ರಾಹತಳಂತೆ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು. ಉಪಗುಪ್ತನು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ ಸಹ ನೋಡಲಿಲ್ಲ; ಅವನು ಅತ್ಯಂತ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೆರಳಿದನು!

2

ಗ್ರೀಷ್ಮದ ಜ್ವಲಂತ ಉತ್ತಾಪದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ಆಶ್ವಾರೋಹಿಯು ಪರ್ವತದ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕುದುರೆಯನ್ನು ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದ್ದನು. ಅವನ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಹರಿಣವು ಜೀವದಾಶೆಯಿಂದ ಓಡ ತೊಡಗಿತ್ತು. ಆಶ್ವಾರೋಹಿಯಾದ ಯುವಕನು ತನ್ನ ಧನುಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡಿ, ಓಡಿಹೋಗುವ ಚಿಗರೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದನು. ಅವನ ಬಾಣವು ಚಿಗರೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಶಗಲಿತು. ಕೂಡಲೆ ಅದರ ಕಾಲೊಳಗಿಂದ ಬಿಸಿನೆತ್ತರವು ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಚಿಗರೆಯು ತನಗಾದ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ವೇಗದಿಂದ ಓಡಿ, ಒಂದು ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಯಿತು. ಚಿಗರೆಯು ಮರೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಯುವಕನು ಕುದುರೆಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು, ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಅದರ ರಕ್ತಜಿಂದುಗಳ ಗುರತನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಗಾಯಹೊಂದಿದ ಚಿಗರೆಯನ್ನು ಉಪಾಹರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತ ಒಬ್ಬ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುವು ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಕೂಡಲೆ ಆ ಯುವಕನ ಹೃದಯವು ಸಂತಪ್ತವಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ತಾರಸ್ವರದಿಂದ:—“ಪಾಪಂಡಿ, ನೀನು ಯಾರಿರುವೆ?”

“ನಿಮಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಲಿ” ಒಬ್ಬ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುವು ಶಾಂತಸ್ವರದಿಂದ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನು.

“ನೀನು ಯಾರು?”

“ನಾನೊಬ್ಬ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುವು.”

“ಭಿಕ್ಷುವೆ, ನಿನ್ನ ಸಾಹಸದಿಂದ ನನ್ನ ಬೇಟೆಯು ನನ್ನ ಕೈಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು.”

“ಎನು, ಯಾವ ಬೇಟೆಯು?”

“ಈ ಬೇಟೆಯು ನನ್ನದು.”

“ಇದು ನಿನ್ನದು ಹೇಗೆ?”

“ನಾನು ಇದನ್ನು ಹೊಡೆದಿರುವೆನು.”

“ಹಿಂಸಕನು ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಲ್ಲ; ಅವನು ಪ್ರಾಣಿ ಮಾತ್ರರ ಶತ್ರುವು. ಶತ್ರುವಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧದ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವವನು ಒಡೆಯನು. ಅವನು ಮಾತ್ರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಯಾಗಿರುವನು.”

“ನೀನು ಒಳ್ಳೆಯ ಗಟ್ಟಿಗನಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವೆ.”

“ಸಾಧುಗಳಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗತನವು ಎತ್ತಣಿಂದ ಬರಬೇಕು?”

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ನನ್ನ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡು.”

“ನಾನು ಈ ಹರಿಣವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ಇದು ನನ್ನ ಆಶ್ರಿತ ಪಶುವು.”

“ಇದನ್ನು ನಾನು ಹೊಡೆದಿರುವೆನು.”

ಯುವಕನ ಕ್ರೋಧವು ಅನಿವಾರವಾಯಿತು ಅವನಿಗೆ ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಯಾರೂ ಎದುರುತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಆ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುವಿನ ಮಾತಿಗಾಗಿ ರೋಷಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಹರಿಣವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಒಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಭಿಕ್ಷುವಿನ ಪ್ರಭಾವವು ಅವನ ಮೇಲೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಕೆಲವು ವೇಳೆಯವರೆಗೆ ಆ ತರುಣನು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವನು “ನೀನು ಈ ಪಶುವನ್ನು ಏನು ಮಾಡುವೆ?”

“ನಾನು ಇದನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಉಪಚರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು. ಗಾಯವು ವಾಸಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಇದು ಆನಂದದಿಂದ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲದೇಕೆ?”

“ಈ ಮಾತು ಸುಳ್ಳು. ನೀನು ಇದರ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನವೆ. ನೀನು ಪರಮ ಧಾರ್ಮಿಕನಿರುವೆ. ಅಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿರುವೆ.”

“ಯುವಕನೇ, ಅನುಚಿತ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಬೇಡ. ಹಿಂಸಕನಿಗಿಂತ ರಕ್ಷಕನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಹೆಚ್ಚಿನದಿರುವದು. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಒಂದು ಹುಳವನ್ನಾದರೂ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನಿರುವನೋ, ಅವನು

ಇಂತಹ ಲೋಕ ಪಶುವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲುವನು? ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಾದರೂ ಎಸಿರುವನು? ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳಾದ ನಾವು ಪ್ರಾಣಿಭಿಕ್ಷುಕರಲ್ಲ; ರಕ್ಷಕರಿರುವೆವು ಅಹಿಂಸೆಯ ನಮ್ಮ ಪರಮ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವದು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧವಿಹಾರವಿರುವದು. ಅಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿರುವರು ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸೇವಾ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ ರೋಗಿ ಜೀವ-ಜಂತುಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯೂ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವದು ಪ್ರೇಮ-ದಯೆಗಳೇ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವದು.”

“ನನ್ನ ಬೌದ್ಧ ವಿಹಾರವನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿಸುವೆಯಾ?”

“ನನ್ನೂ ಹೌದು ಬಾ.” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುವು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟನು ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಗಾಯಹೊಂದಿದ ಪಶುಗಳಿದ್ದವು ಅವನು ಬಹಳವಾಗಿ ಗಾಯಪಟ್ಟ ಆ ಚಿಗರೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡೇ ದಾರಿ ಹಿಡಿದನು ಉಳಿದ ಪಶುಗಳು ಅವನ ಮುಂದೆ ಸಾಂಕಾಶವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಆಗ ಆ ತರುಣನು ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುವನ್ನು ಕುರಿತು:—“ನೀನು ವೃದ್ಧನಿರುವೆ. ಈ ಹರಿಣವನ್ನು ಹೆತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವದು ನಿನ್ನಿಂದ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಕೊಡು. ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬರುವೆನು.” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆ ಚಿಗರೆಯನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಅದು ನಿರ್ವೇಧಸೂಚಕವಾಗಿ ಚಟಪಟನೆ ಒದ್ದಾಡತೊಡಗಿತು

ಆಗ ಭಿಕ್ಷುವು:—“ನೀನು ಇದನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಈ ಹರಿಣವು ಸಿಟ್ಟಾಗುವದು”

ಹರಿಣವು ಭಿಕ್ಷುಕನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಯುವಕನ ಗರ್ವಭಂಗವಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರಮಾಡತೊಡಗಿದನು “ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ರಾಜಮುಕುಟಗಳು ನನ್ನ ಚರಣದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವವು. ಎಲ್ಲ ಮುಕುಟವರ್ಧನರು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು ಎಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ಅಂಜುವರು; ಆದರೆ ಈ ಕ್ಷುದ್ರ ಪಶುವು ನನ್ನೊಡನೆ ನಿಷ್ಕುರತೆಯಿಂದ ನಡೆಯತೊಡಗಿರುವದು; ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವದು. ಇದು ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷು ವಿನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವದು. ಭಿಕ್ಷುವಿನಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಗುಣವೇನುಂಟು? ಈ ಮೂಕ ಪ್ರಾಣಿಯು ಭಿಕ್ಷುವಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ-ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಆತ್ಮ ಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡಿರುವದು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಬೆದರಿಕೊಳ್ಳುವದು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ನಿರ್ವೇಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರುವದು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ದುರ್ಗುಣ

ಗಳೇನುಂಟು? ಈ ಮೂಕ ಜೀವಿಗೆ ನನ್ನ ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ಪರಿಕ್ಷೆಯು ಹೇಗಾಗಬಹುದು?" ಎಂದು ಅವನು ವಿಚಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದನು. ಒಹಳ ನೇಳೆಯ ವರೆಗೆ ಬೇಟೆಯಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವನ ವಸ್ತ್ರ-ಪ್ರವರಣಗಳೆಲ್ಲ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿದ್ದವು. ಆ ತರುಣನು ರಕ್ತಮಯವಾದ ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡನು. “ಪಶುಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡರೆ “ಜತೇವ್ಯಾದ ಕಾರಣವು ಇದೇ!” ಎಂದು ನುಡಿದು, ದೀರ್ಘವಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರ ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಬಾಗಿಸಿಕೊಂಡೇ ಆ ಬೌದ್ಧ ಸಾಧುವಿನ ಹಿಂದೆ ಸಾಗಿದನು.

ಲ

ನಿಬಿಡವಾದ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ವಿಹಾರವಿತ್ತು. ಅದು ಪೂರ್ಣ ಶಾಂತಿಯ ಹಾಗೂ ಅನಂದದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ಅಲ್ಲಿಯ ದುರ್ಭೇದ್ಯವಾದ ವೃಕ್ಷಸಮುದಾಯವನ್ನು ದಾಟಿಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ತವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಸಫನಭಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಅನೇಕ ಪರ್ಣಕುಟೀರಗಳಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವಯಸ್ಕರಾದ ವೀತರಾಗ ಬೌದ್ಧ ಸಾಧುಗಳು ಜ್ಞಾನಚರ್ಚೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ರೋಗಿಗಳೂ ಗಾಯ ಹೊಂದಿದವುಗಳೂ ಆದ ಪಶುಗಳ ಹಾಗೂ ರೋಗಗ್ರಸ್ತರಾದ ಮನುಷ್ಯರ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿರ್ವೈರವಾದ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಪಶು-ಪಕ್ಷಿಗಳು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೂ ನಿರ್ಭಯದಿಂದಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರಶಾಂತ ಮನಸ್ಕರಾದ ಬೌದ್ಧ ಯತಿಗಳ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವೈರವನ್ನು ಮರೆತು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ವೃದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುವು ತರುಣನನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ವಿಹಾರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಕೂಡಲೆ ಇಬ್ಬರು ತರುಣ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಅವನ ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಹರಿಣ ಶಿಶುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಪರ್ಣಕುಟೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಉಪಚರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಅವನ ಸಂಗಡ ಇದ್ದ ಪಶುಗಳಾದರೂ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ಪರ್ಣಕುಟೀರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟವು. ಆ ತರುಣನು ಈ ಎಲ್ಲ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾದನು. ಇಂತಹ ಅನಂದ-ಶಾಂತಿಗಳನ್ನು ಅವನು ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲೆಂದೂ ಕಂಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧದ ನವ್ಯಭಾವನೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅವನು ವಿಹಾರ ಮಗ್ನನಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಒಂದು ಅದ್ಭುತವಾದ ತೇಜವು ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು!

ತತ್ತ್ವಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ: —“ಮಹಾಮೋಗಲೀಪುತ್ರ ತಿಷ್ಠಕೀ ಜಯ!” ಎಂದು ಜಯಘೋಷವಾಯಿತು. ಯುವಕನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದನು; ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೇಜೋಮೂರ್ತಿಯು ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಪ್ರಶಾಂತ ಮುಖಮಂಡಲ, ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸು, ಗಂಭೀರ ಗತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಆ ಮೂರ್ತಿಯು ಮಹಾಪ್ರಾಣ ಭಗವಾನ್ ಮೋಗಲೀಪುತ್ರ ತಿಷ್ಠನೆಂಬುದು ಆ ತರುಣನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆ ಯುವಕನು ತನ್ನ ಮಹಾಪುಭೃತಿಯ ದಿವ್ಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯಾಸ ಪಟ್ಟನೋ ಈ ಯಾವ ಮಹಾತ್ಮನ ದರ್ಶನವು ದುರ್ಲಭವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತೋ, ಅಂತಹ ಭಗವಾನ್ ತಿಷ್ಠನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಅವನು ಅಕ್ಕಂತ ಭಯ:-ಭಕ್ತಿಯಿಂವ ಆ ಮಹಾಪುರುಷನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ತಿಷ್ಠನು ಆ ತರುಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನೆತ್ತಿ: —“ಸಮ್ರಾಟ ಚಂಡ:ಶೋಕನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ”

ಒಂದು ಅತರ್ಕ್ಯವಾದ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಸಾಧುವರನ ಚರಣಗಳಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿರಿಸಿದನು. ಭಿಕ್ಷುಮಂಡಲವು ವಿಸ್ಮಯಪರಿಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಆಗ ತಿಷ್ಠನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು: —“ಸಮ್ರಾಟ ವೃದ್ಧಭಿಕ್ಷುವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿನ್ನೊಡನೆ ವಾದ ವಿವಾದ ಮಾಡಿರುವನು. ನೀನು ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ನೀನು ಸಾರ್ವಭೌಮನಿರುವೆಯೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.”

“ಪ್ರಭೋ!” ಸಮ್ರಾಟನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ: —“ಇಂದು ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದೆನು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಚಂಡ ಸನ್ಮಾನ ವೈಭವಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ದೊರೆಯದಂತಹ ಮನಶ್ಶಾಂತಿಯು ನನಗೆ ಇಂದು ಈ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿತು. ಭಗವಾನರ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮರೆ, ಕಲಿಂಗದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನರ ವಧೆಗೆ ಕಾರಣನಾದೆನು. ವಧೆಮಾಡುವವನಿಗಿಂತ ರಕ್ಷಕನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂಬ ಮಾತು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಪಥದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಬಂದಿರುವುದು. ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ರಾಜಮಹಾರಾಜರು ಮಾನ-ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರೆಂದು ನಾನು ಬಹಳೇ ಉನ್ನತನಾಗಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಒಂದು ಮೂಕಜೀವಿಯು ಸಹ ನನಗೆ ಏನೂ ಮಹತ್ವ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅದು ನನ್ನ ಆಚರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಡುಕರವಾದ ನಿಷೇಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿತು. ಪ್ರಭೋ! ಇಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ಆತ್ಮಗ್ಲಾನಿಯು ಉದಯವಾಗಿರುವುದು. ಶರಣಾಗತನಾದ ಈ

ಕಿಂಕರನನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ಉಪ್ಪರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.”

“ಸಮ್ರಾಟ!” ಭಗವಾನ್ ತಿಷ್ಯನು, ಅಶೋಕನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ:—“ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಭಿರುಚಿಯು ಉದಯಿಸಿದ್ದು ಬಹಳೇ ಒಳಿತಾಯಿತು. ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧದೇವನಿಗಾದರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾದ ಘಟನೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ಶಕ್ತಿಯ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರದ ಬಲದಿಂದ ಅಧೀನರನ್ನು ಶರದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರ ಮೇಲೆ ವರ್ಚಸ್ವವನ್ನು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. ಶರೀರಕ್ಕಿಂತ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿಜವಾದ ವಿಜಯವಾಗಿರುವದು. ನೀನು ಪೃಥ್ವಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಮ್ರಾಟನಿರುವೆ. ಪೃಥ್ವಿಯೊಳಗಿನ ಆತ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ನೀನು ಅಕ್ಷಯ್ಯ ವಿಜಯಿಯಾಗುವೆ. ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯು ಅಚಂದ್ರಾರ್ಕವಾಗಿ ಬಾಳುವದು.”

ಸಮ್ರಾಟನು ನತಮಸ್ತಕನಾಗಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಮ್ರತೆಯಿಂದಲೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ:—“ಭವನ್, ನೀವು ನನಗೆ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥನನ್ನು ಮಾಡಿವಿ. ನಾನು ಪ್ರೇಮ-ದಯೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಕ್ಷಮೆಯೇ ನನ್ನ ಶಸ್ತ್ರವು. ದಯೆಯೇ ನನ್ನ ನೀತಿಯು. ತ್ಯಾಗವೇ ನನ್ನ ಶಾಸನವು! ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳವು ಪರಿವರ್ತನಹೊಂದಿತು.”

“ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆ, ನೀನು ಚಂಡಾಲೋಕನೆಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ‘ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯಃ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗುವೆ. ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯಾಸ ಅಶೋಕ ಸಮ್ರಾಟನೆ, ನಿನಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಲಿ. ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆ, ನಾನು ಹೇಳುವ ತತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳು ‘ಬುದ್ಧಂ ಶರಣಂ ಗಚ್ಛಾಮಿ! ಧರ್ಮಂ ಶರಣಂ ಗಚ್ಛಾಮಿ! ಸಂಘಂ ಶರಣಂ ಗಚ್ಛಾಮಿ’ ಈ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಠಿಸು.”

ಸಮ್ರಾಟನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮೊಳಕಾಲಾರಿ, ಮೊಗಲೀಪುತ್ರ ತಿಷ್ಯನು ಹೇಳಿದ ಉಪದೇಶವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿದನು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಯನು ಅವನಿಗೆ ಪವಿತ್ರ ಜಲದಿಂದ ಅಭಿಸಂಚನಮಾಡಿ:-“ಸಮ್ರಾಟ ದೇವಾನಾಂಪ್ರಿಯ ಅಶೋಕನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ಸಮ್ರಾಟ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾ. ನಿನಗೆ ಆಚಾರ್ಯರ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು. ನೀನು ಆಚಾರ್ಯರೊಡನೆ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಯುತನಾಗಿ ಆಚರಿಸು. ಯಾವನು ಪರಮ ವೀತರಾಗನೂ ಮಹಾನ್ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೂ

ಏಕನಿಷ್ಕನೂ ಇರ.ವನೋ ಅವನ ಅತ್ಮದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧದೇವನ ನಿವಾಸವಿರುವದು ಅಂತಹದು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಇದ್ದು ನಿನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವರಲ್ಲದೆ, ನಿನಗೆ ಸದಾ ಚರಣೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಕೊಡುವರು. ನೀನು ಆ ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಇಹ-ಪರಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯವನ್ನೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆವು.”

ಆಚಾರ್ಯ ತಿಷ್ಠನು ಹೀಗೆ ನುಡಿದು, ಆ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಪರ್ಣಕುಟೀರದ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ:—“ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತರೆ, ಸಮ್ರಾಟ ಅಶೋಕ ಮಹಾರಾಜರು ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಆತುರರಾಗಿರುವರು.”

ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ವರ ಉಪಗುಪ್ತನು; ಕುಂದದೇವಿಯು ಸತಿಯು! ಅವನು ಈಗ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುವಾಗಿದ್ದನು. ಮುಂಡಿತ ಶಿರನೂ, ಪೀತವಸ್ತ್ರ ಸರಿದಾಸನೂ, ತಿಷ್ಠನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾಪನಾದವನೂ, ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ತತ್ತ್ವಜ್ಞನೂ, ಸದ್ಧರ್ಮದಿಂದ ತೇಜಃಪುಂಜನಾದವನೂ ಆದ ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿ:—“ಆಚಾರ್ಯರೆ, ನನಗೆ ಸದ್ಧರ್ಮವನ್ನು ಪದೇಶಿಸಿರಿ.”

ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನು ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಅವನ ನೇತ್ರಗಳು ಅನಂದಬಾಷ್ಪಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವು ಆಗ ಆಚಾರ್ಯ ತಿಷ್ಠನು:—“ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತರೆ, ಈ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ನಿಮ್ಮ ತತ್ತ್ವವರ್ಧನದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮ ವಿಸ್ತಾರ ಮಾಡುವನು. ನೀವು ಇವನಿಗೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿರಿ. ನೀವು ಇವನ ಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ.”

ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನು ಅವರುದ್ಧ ಕಂಠದಿಂದ—“ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಅಶೋಕ ಸಾರ್ವಭೌಮರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ! ಆಚಾರ್ಯರೆ, ಸಮ್ರಾಟನ ಭಾರವನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಬೇಡಿರಿ. ಸಮ್ರಾಟರಿ, ಆಚಾರ್ಯ ತಿಷ್ಠರಂತಹ ನಿಭೂತಿಗಳಿರಲಾಗಿ, ನನ್ನಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯನ ಶಿಷ್ಯರಾಗಲು ಯಶ್ವಿ ಸುವ ದೇಕೆ?”

“ಆಚಾರ್ಯ, ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಸಮ್ರಾಟನು ನಿಮ್ಮ ಉಪದೇಶದಂತೆ ನಡೆಯುವನು ನೀವು ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಂಶಯವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿಯ ಅಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ ಅವರಣವನ್ನು ಭೇದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಹಸ್ಯವಿದನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟು ನೀವು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗುವಂತೆ ಉಪದೇಶಿಸಲು ಯೋಗ್ಯರಿರುವಿರಿ. ನೀವು

ನಿಮ್ಮ ಈ ಶಿಷ್ಯನ ಕಲ್ಯಾಣಚಿಂತನೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಕೆಲಸವು ತೀರಿತು.” ಎಂದು ಮೊಗಲೀಪುತ್ರ ಆಚಾರ್ಯ ತಿಷ್ಯನು ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿದು, ಅಂತರ್ಧಾನನಾದನು.

ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನೂ ಸಮ್ರಾಟನೂ ವಿಮೂಢರಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯವರೆಗೆ ಮೌನವಾಗಿದ್ದರು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಉಪಗುಪ್ತನು—“ಸಮ್ರಾಟರೆ, ಒಳಗೆ ನಡೆಯಿರಿ. ನನ್ನ ಪರ್ಣಕುಟೀರವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಪಾದಧೂಳಿಯಿಂದ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿರಿ.”

ಇಬ್ಬರೂ ಮಹಾತ್ಮರು ಪರ್ಣಕುಟೀರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

೯

“ಹೇ ಸಮ್ರಾಟ! ಜೀವನವು ದುಃಖಪೂರ್ಣವಿರುವದು ಜನ್ಮವು ದುಃಖವು, ನಾಶವು ದುಃಖವು, ಮೃತ್ಯುವು ದುಃಖವು. ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವು ನಮಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿರುವದೋ ಆ ಪದಾರ್ಥವು ಉಪಸ್ಥಿತವಾದರೆ ದುಃಖವಾಗುವದು. ಯಾವ ಪದಾರ್ಥದ ಅಭಿಲಾಷೆ ಹೊಂದಿರುವೆವೋ, ಆ ಪದಾರ್ಥವು ಕೈಸೇರದಿದ್ದರೆ ದುಃಖವಾಗುವದು. ಸಾರಾಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಜೀವನದ ಐದು ವಿಧದ ಕಾಮನೆಗಳಿಗೆ ವಶವಾಗುವದು ದುಃಖವಾಗಿರುವದು. ಲಾಲಸೆಯು ಪುನರ್ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಿರುವದು ಸತ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದರೆ ದುಃಖವು ದೂರವಾಗುವದು. ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಗೊಳಿಸುವದರಿಂದ ಸತ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರೋಧವು ಉಪಯುಕ್ತವಾದದ್ದು. ಅದು ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸ ಹಚ್ಚುವದು; ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವದು; ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸುವದು. ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಈ ಗೂಢತತ್ವವು ತಿಳಿಯಿತೇ?”

“ಭಗವಾನ್, ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲದು.” ಎಂದು ಅಶೋಕನು ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನಿಗೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತನು.

“ಚ್ರೇತರ್ತಿಯೇ, ಜೀವನವು ದುಃಖಪೂರ್ಣವಿರುವದು. ಅದರ ಸುಖದ ಲಾಲಸೆಯೂ ದುಃಖಮಯವಾಗಿರುವದು. ಲಾಲಸೆಯು ನಾಶವಾಯಿತೆಂದರೆ ದುಃಖವೂ ನಾಶವಾಗುವದು. ಪವಿತ್ರ ಜೀವನದಿಂದ ಲಾಲಸೆಯು ನಷ್ಟವಾಗುವದು. ಪವಿತ್ರ ಜೀವನವು ಎಂಟು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು:—

‘ಸತ್ಯ ವಿಶ್ವಾಸ, ಸತ್ಯಕಾಮನೆ, ಸತ್ಯವಾಕ್ಯ, ಸತ್ಯವ್ಯವಹಾರ, ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹದ ಸತ್ಯ ಉಪಾಯ. ಸತ್ಯ ಉದ್ಯೋಗ, ಸತ್ಯ ವಿಚಾರ. ಸತ್ಯ ಧ್ಯಾನ ಈ ಎಂಟು ವಿಧಿಗಳು ಎಂಟು ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಮಾನವಿರುವವು. ಶಬ್ದ ವಿಚಾರ, ಶಬ್ದ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಅಂತು ಆ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಚೈತನ್ಯವಾದ ಉಪೇಶ-ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಹೃದಯ ನೇತ್ರಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾಕ್ಯವು ಸತ್ಯವೂ ಮತೀಲವೂ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ವ್ಯವಹಾರವು ಸತ್ಯವೂ ಪೂರ್ಣ ಶುದ್ಧವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆಗಬೇಕು. ಜೀವನದ ತರಣೋಪಾಯವನ್ನು ಈ ಮೇರೆಗೆ ಹುಡುಕಿ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಒಳಿತು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೂ, ದಯೆ, ಸ.ಶೀಲತೆ, ಪರೋಪಕಾರ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ತೊಡಗಿ, ಅಂತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸದುದ್ಯೋಗ ರತನಾಗಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಶಾಂತಿ-ಧೀರತೆಗಳಿಂದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸೌಖ್ಯವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕಾಮನೆ, ಮನಃ ಕ್ಷೋಭೆ, ಜೀವನದ ಲಾಸ ವೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಸಮ್ರಾಟ್, ತಥಾಗತ ಬುದ್ಧ ದೇವ. ಉಪದೇಶದ ಸಾರವನ್ನೇ ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರುವೆನು ಇದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆಯಾ?’

‘ಆಚಾರ್ಯ-ರೆ.’ ಅಶೋಕ ಸಮ್ರಾಟನು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ:—“ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖಿಗಳು ಯಾರು?”

“ಯಾರು ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿರುವರೋ, ಯಾರು ಶೋಕ-ಮೋಹಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವರೋ, ಯಾರು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರೋ, ಯಾರು ಐಹಿಕ ಬಂಧನಗಳನ್ನು ಹರಿದೋಗಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ದುಃಖವು ಬಾಧಿಸಲಾರದು. ಅಂತಹರೇ ನಿತ್ಯ ಸುಖಿಗಳು.”

“ಆಚಾರ್ಯಮಹೋದಯರೆ, ನಾನು ಚಿರದುಃಖಿಯಿರ ವೆನು. ನಾನು ಹೇಗೆ ಸುಖಿಯಾಗುವೆನೆಂಬುದನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯಪಥವನ್ನು ತೋರಿಸಿರಿ.”

“ಸಮ್ರಾಟ್, ಸನ್ಮಾರ್ಗಿಯು ಯಾವ ಜೀವಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಮಾಡ ಬಾರದು; ಹಾಗು ಮಾಡಬಾರದು. ಎರಡನೆಯವರು ತನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆ ದೆರೆ ಅವರಿಗೆ ಆಮರ್ಯದೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಬಲವುಳ್ಳವುಗಳೆಂದಿ, ನಿರ್ಬಲ ವಿರಲಿ, ಯಾವ ಜೀವ-ಜಂತುಗಳನ್ನಾದರೂ ಹಿಂಸಿಸುವದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಮಾಡಬೇಕು.

“ಯಾರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಬಾರದು ತನ್ನ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಜನರು ಅಪಹರಿಸಬಾರದೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಎರಡನೆಯವರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ದರೂ ತಾನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಬಾರದು

‘ವ್ಯಭಿಚಾರವು ಉರಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. ಯಾರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂತಹರು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಗವನ್ನೂ ದರೂ ಬಿಡಬೇಕು.

“ಸುಳ್ಳು ಮಾತಾಡಬಾರದು. ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಸುಳ್ಳುಮಾತಾಡಗೊಡಬಾರದು. ಸುಳ್ಳಾದುವರ ಮಾನಖಂಡನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಅಸತ್ಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು.

“ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯ ಸೇವನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಗೊಡಬಾರದು. ಮಾದಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸದವರನ್ನು ಸಂಭಾವಿಸಬೇಕು.

“ಸಮ್ರಾಟ್, ಈ ಐದು ಬಗೆಯ ಶೀಲಗಳನ್ನು ಸದ್ಧರ್ಮಿಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು”

“ಭಗವಾನ್!” ಅಶೋಕನು ನಮ್ರತೆಯಿಂದ:—“ನಾನು ಈ ಶೀಲಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವೆನು.”

“ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧದೇವನ ಉಪದೇಶವು ಈ ಬಗೆಯಾಗಿರುವದು:—

“ವೈರದಿಂದ ವೈರವು ಎಂದೂ ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ನಾಶವಾಗುವದು. ಅದರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿರುವದು.

“ಯಾರು ನಮ್ಮ ವೈರ ಮಾಡುವರೋ, ಅವರಿಗೆ ನಾವು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು

“ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಜಯಿಸಬೇಕು. ಕೆಡಕನ್ನು ಒಳಿತಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಬೇಕು. ನೀಚತನವನ್ನು ಉದಾರತೆಯಿಂದಲೂ, ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಯದಿಂದಲೂ ಜಯಿಸಬೇಕು.

“ನಿರ್ಗಂಧ ಕುಸುಮಗಳು ಚಲೋ ಬಣ್ಣದವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವು ಸುಂದರವಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಮನುಷ್ಯನು ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನಲ್ಲದೆ, ಜೆಲುವಿಕೆಯಿಂದ ಸುಂದರನಾಗಲಾರನು.

“ಸತ್ಯರ್ಮ ಮಾಡುವವನು ಸಂಸಾರಬಂಧವದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಪಾರಶಾಕಿಕ ಸಾಖ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಸತ್ಯರ್ಮಗಳೇ ಅವನಿಗೆ ರಾತ್ರನಂತೆ ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

“ಕೇವಲ ಕೂವಲು ಬಿಳಿಯವಾದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅವನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಲಾರನು ಅವನು ವೃದ್ಧನೆನಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ ಯಾರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ, ಪುಣ್ಯ, ಪ್ರೀತಿ, ಆತ್ಮನಿರೋಧ, ಸಂಯಮ, ಪಾವಿತ್ರ, ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿರುವವನೇ ಅವನೇ ದೊಡ್ಡವನು.”

ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನು ಈ ಮೇರೆಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ: “ಭಾವಾನ್ ಶಾಶ್ವತಮುನೇ! ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಅಶೋಕಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಮಾಡು! ಅವನ ಧರ್ಮದ ವಿಜಯವಾಗಲಿ!”

ಎಂದು ನುಡಿದು ಅಶೋಕನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ಅಶೋಕಸಾರ್ವಭೌಮನೇ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಮಹಾಧರ್ಮತತ್ವಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವೆನು. ನೀನು ಇಂದಿನಿಂದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವೀಕ್ಷೆಯೊಂದಿದೆ. ನೀನು ದೇಶ-ದೇಶಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪವಿತ್ರ ಧರ್ಮದ ವಿತ್ತಾರ ಮಾಡು.”

“ಮಹದಾಜ್ಞೆ” ಎಂದು ಅಶೋಕನು ನತಮಸ್ತಕನಾಗಿ ನುಡಿದು, ಗುರುಗಳ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವಿರಿಸಿದನು.

೧೦

ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಅಶೋಕ ಸಾರ್ವಭೌಮನು ಸೌಧಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಮಲ್ಲಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧದ ಆಲೋಚನೆಯು ಒಂದೇಸಮನೆ ಕಟಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾರತವರ್ಷದ ಸಮ್ರಾಟನಾದ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದ್ದ ಗಹನವಾದ ಸಮಸ್ಯೆವೆಂದರೆ ಕಲಿಂಗರಾಜನ ದುರ್ಧರ್ಷವಾದ ಅಪಘಾತದ ವಿಷಯವು. ಕಲಿಂಗ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ, ಆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜನರನ್ನು ವಧೆಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಬಡತೊಡಗಿದ್ದನು. ಕಲಿಂಗರಾಜನ ಹಾಗೂ ಅವನ ಪರಿವಾರದ ಅವಸ್ಥೆಯೇನಾಯಿತೆಂಬದರ ಗಂಭೀರತೆಯೂ ಅಶೋಕನಿಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಸಮ್ರಾಟನ ಜ್ಞಾನಚಕ್ರಗಳು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದ್ದವು. ಅವನು ಈಗ ಮಹಾ ದಯಾಧರ್ಮ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ತಾನು ಮಾಡಿದ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳ ಪ್ರತೀಕಾರವು ಹೇಗಾದೀತೆಂದು ಅವನು ಕ್ಷೇಪಣವಾಗಿದ್ದನು. ಕಲಿಂಗ ರಾಜಮನೆತನದವರು ಯಾರಾದರೂ ಕ್ಷೋಧನಾದರೆ, ಅವರ ದುರ್ದೇಶಿಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ದಂಡಧರನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು:—“ಪ್ರಭೋ, ಕಲಿಂಗ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಗರಪಾಲರು ಆಗಮಿಸಿರುವರು”

ಅಶೋಕನು ಪ್ರಭುಲಿತ ವದನನಾಗಿ:—“ಅವರನ್ನು ಈಗಲೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸು”

ಪರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಗರಪಾಲನು ರಾಜಕುಮಾರನೊಡನೆ ಬಂದು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಅಭಿವಾದನೆ ಮಾಡಿ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ರಾಜಕುಮಾರರೆ, ಸಮ್ರಾಟರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ”

ಆಗ ರಾಜಕುಮಾರನು ಹಸನ್ಮುಖನಾಗಿ:—“ನಗರಪಾಲರೆ, ನಿಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ನೀವು ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿರುವೆನು. ಇನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸುವ ದೇನಂದರೆ, ಸಮ್ರಾಟನೊಡನೆ ಯಾವ ಒಗೆಯ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಅರಿತಿರುವೆನು. ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸೂಚನೆಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ನೀವು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಆಜ್ಞೆಹೊಂದಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಸುವೆವೇ ಒಳಿತು.”

ರಾಜಕುಮಾರನ ಪ್ರಗಲ್ಭವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಗರಪಾಲನು ವಿಮೋಘನನುನಾದನು. ಸಮ್ರಾಟನಾದರೂ ಚಕಿತನಾಗಿ ಅವನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತನು.

ರಾಜಕುಮಾರನು ಅಶೋಕನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ಮಹಾರಾಜರೆ, ನಗರಪಾಲರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಲು ಆಜ್ಞೆಕೊಡಿದಿರಿ. ಇವರು ಹೋದ ಮೇಲೆ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಅಭಿವಾದನೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವೆನು.”

ಅಶೋಕನು ನಗರಪಾಲನಿಗೆ ಹೊರಡಲು ಸೂಚಿಸಿ, ಕುಮಾರನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು:—“ಕಲಿಂಗರಾಜಕುಮಾರ, ಅಭಿವಾದನೆಯ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಪರಿವಾರದ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಕಡುತರವಾದ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿರುವೆನು. ನಿನ್ನ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಪಿತನು ಎಲ್ಲಿರುವನೆಂಬದು ಇದುವರೆಗೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲಣಿಸತೊಡಗಿದೆ. ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಕಠಿಣವಾದ ಶಾಸನವನ್ನು ವಿಧಿಸು. ಪ್ರಿಯರಾಜಕುಮಾರ, ನೀನು ನನಗೆ ಶತ್ರುವಲ್ಲ; ಪರಮ ಮಿತ್ರನಿರುವೆ”

“ಸಮ್ರಾಟರ ಮನಸ್ಸು ಅತ್ಯಂತ ಉವಾತ್ತವಾವದ್ದಿರುವದು. ಮಹಾರಾಜರೆ, ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜಯ-ಪರಾಜಯಗಳು ನಿಶ್ಚಿತವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ನೀವು ಜಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿರುವವರಿಂದ ನಾವು ವಿಫಲಿ ಗೊಳಗಾದೆವು” ಎಂದನು.

ರಾಜ್ಯದ ಒಬ್ಬ ಯಾಕತ್ತಿತ್ ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರ ಸಂಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.”

“ರಾಜಕುಮಾರ, ನಾನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧಶಾಲಿಯಾದ ಕಲಿಂಗರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಪದಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದೆನು; ಹಾಗೂ ಅವನ ಪರಿವಾರವಾದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ವನವಾಸಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆನು. ಕುಮಾರ, ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಾಂಕುರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಪರಮಾವಧಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವದು. ಪ್ರಿಯಕುಮಾರ, ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡು.”

ಕುಮಾರನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂವೆ ಸರಿದು:—“ಶ್ರೀಮಾನ್, ಈ ಸೇವಕನು ಅಷ್ಟು ಸನ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಲ್ಲ. ಶತ್ರುಪುತ್ರನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಸತ್ಕಾರವು ಅನುಚಿತವು.”

‘ರಾಜಕುಮಾರ, ನೀನು ಶತ್ರುಪುತ್ರನಲ್ಲ; ಸನ್ಮಿತ್ರಪುತ್ರನು. ನಾನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವೆನು. ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ, ನೀನು ಏನು ಬೇಡುವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸಿದ್ಧತೆಯಿದೆ.”

“ನಾನು ಬೇಡಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವಿರಾ?”

“ಓಹೋ! ನೀನು ಏನು ಬೇಡುವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಕೊಡುವೆನು; ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವೆನು.”

“ಸಮ್ರಾಟರೆ, ನೀವು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧರಾದಿರಾ?”

“ನಾನು ನಿನಗೆ ವಚನಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು ಸತ್ಯವ್ರತನಾದ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಸಮ್ರಾಟನು ಎಂದೂ ವಚನಭಂಗ ದೋಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಲಾರನು.”

“ಹಾಗಾದರೆ ನೀವು ನನಗೆ ಬೇಡಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೊಡುವಿರೊಂದಂತಾಯಿತು.”

“ನಿನ್ನಂಶಯ ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಬೇಡಿದರೂ ಕೊಡುವೆನು.”

“ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಿಂಹಾಸನದ ವರೆಗೆ ಮಾತು ಬೇಡ.” ರಾಜಕುಮಾರನು ಸಮ್ರಾಟನ ಮೇಲೆ ನೇತ್ರಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಬೀರಿದನು

“ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಶರೀರವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವೆನು. ಪ್ರೀತಿಯ ರಾಜಕುಮಾರಾ, ನೀನು ಒಳ್ಳೆಯ ಆಕರ್ಷಕನಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಕೊಡು.”

‘ಮಹಾರಾಜರೆ, ನಿಮ್ಮ ಶರೀರವೂ ಪ್ರಾಣವೂ ನನ್ನ ವಶವಾದವು. ಇಂಥಾಳ್ಕರಿ, ಈ ನನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿರುವೆನು.”

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದು ಉಚ್ಚ ಸ್ವರದಿಂದ: “ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೇ, ಯೋಗ್ಯವು, ಪರಮ ಯೋಗ್ಯವು!”

ಅಶೋಕನು ಹಿಂದೆ ಸರಿದನು. ರಾಜಕುಮಾರನಾದರೂ ಬೆದರಿ ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟನು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಆಚಾರ್ಯನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ:--“ಮಹೋದಯರೆ, ಇವನು ಕಲಿಂಗ ರಾಜಕುಮಾರನು. ಈ ಜಿತೇಂದ್ರನಿಗೆ ಕಲಿಂಗ ರಾಜ್ಯವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ದೇಹವನ್ನೂ ದೇಹಾಂತರ್ಗತ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವೆನು. ಇವನು ನನ್ನ ಆತ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯು. ರಾಜಕುಮಾರ, ಆಚಾರ್ಯನಿಗೆ ನಮಿಸು.”

ರಾಜಕುಮಾರನು ನಮಿಸಿದನು. ಆಚಾರ್ಯನು ಅವನಿಗೆ ಅಶೀರ್ವಾದವಿತ್ತನು. ಆಗ ರಾಜಕುಮಾರನು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ:--“ಶ್ರೀ-ಷ್ಠಿ-ವ-ರ ಉಪಗುಪ್ತ” ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದನು. ಆಗ ಉಪಗುಪ್ತನು: “ಸಮ್ರಾಟ್, ನಿನ್ನ ದೇಹವೂ ಆತ್ಮವೂ ಸತ್ಪಾತ್ರಂಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವು ನೀನು ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಈ ಪವಿತ್ರವಾದ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿ.”

ಉಪಗುಪ್ತನು ರಾಜಕುಮಾರನ ಕೈಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಶೋಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸ ಹೋದನು. ರಾಜಕುಮಾರನು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಅರಕ್ತ ವದನನಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಸರಿದನು. ಆಗ ಉಪಗುಪ್ತನು ನಮನಗುತ್ತ:--“ಕಲಿಂಗರಾಜಕುಮಾರೀ, ಶೀಲಾದೇವಿ! ನೀವಾಗಿ ಕ್ರಯ-ವಿಕ್ರಯ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುವಾಗ, ಇಷ್ಟೇಕೆ ಸಂಕೋಚವು? ನಿಮ್ಮ ಕೈಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಜರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಿರಿ.”

ಸಮ್ರಾಟನ ವಿಸ್ಮಯವು ಮೇರಿದಷ್ಟಿತು ಆಗ ಅವನು:--“ಆಚಾರ್ಯರೆ, ಇದೇನು ಹೇಳುವಿರಿ? ಕಲಿಂಗಮಹಾರಾಜಕುಮಾರಿ ಶೀಲಾದೇವಿಯು ಭದ್ರವೇಷದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವಳೆ? ಇವಳು ಶೀಲಾದೇವಿಯೋ?”

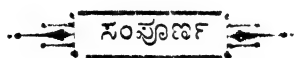
“ಸಮ್ರಾಟ್, ನಿಜವು. ಇವರು ಶೀಲಾದೇವಿಯವರು.” ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನು ಶೀಲಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು:--“ದೇವಿ, ನೀವು ಇನ್ನು ಬೇಗನೆ ಈ ವೇಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬನ್ನಿರಿ.”

ಪರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಶೀಲಾದೇವಿಯು ನಿಜವೇಷದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಶೀಲಾದೇವಿ-ಅಶೋಕರು ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಆತ್ಮಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡಿದರು ಇಬ್ಬರ ಆತ್ಮಗಳೂ ಒಂದಾದವು. ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತನು ಶೀಲಾದೇವಿಯ ಕೈಗಳನ್ನು ಅಶೋಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಕೂಡಲೆ ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಣಯಿಗಳ ಹೃದಯಸ್ಪಂದನವು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನಿಂತೇಹೋಯಿತು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯ ಮೇಲೆ ಅಶೋಕನು:--“ಆಚಾರ್ಯಮಹಾಶಯರೆ, ನನ್ನ ಕುಕರ್ಮಗಳಾಗಿ ಸುಫಲವು ಹೇಗೆ ದೊರೆಯಿತು?”

“ಸಾರ್ವಭೌಮಾ, ಇದು ಸುಕರ್ಮದ ಫಲವು. ನೀನು ಶೀಲಾದೇವಿಯವರನ್ನು ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ್ದು ಸುಕರ್ಮದ ಫಲವಲ್ಲದೆ, ಕುಕರ್ಮದಿಂದ ಇಂತಹ ಅವ್ಯತೋಷನು ಸಂಧಿಯು ಹೇಗೆ ದೊರೆಯಿತು? ನಿನ್ನ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿಂದಾದದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಸುಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಂಭವಾಗಿರುವದು.” ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯನು ನುಡಿದು: —“ಅಗೋ, ಅಲ್ಲಿ ಕಲಿಂಗ ರಾಜಕುಮಾರ ಜಿತೇಂದ್ರನೂ ಕಲಿಂಗಮಹಾರಾಜ ಮಹೇಂದ್ರನೂ ಬರುತ್ತಲಿರುವರು. ಅವರಿವರನ್ನೂ ಸ್ವಾಗತಿಸು.”

ಸಮ್ರಾಟನು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಕರೆತಂದು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಮಹೇಂದ್ರನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಮಸ್ತಕವಿರಿಸಿದನು ಮಹೇಂದ್ರನು ಪರಮಾನಂದಭರಿತನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಬಿಡದಿದ್ದನು. ಇಬ್ಬರೂ ನೈಸರ್ಗಿಕ ತನುಮನಗಳಿಂದ ಒಂದಾಗಿ ಹೋದರು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯನು ಸರ್ವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಮಾರಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗದ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಶೀಲೆಯ ಆದ್ವಿತೀಯ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗದಿಂದ ತನ್ನ ಭಾಗ್ಯೋದಯವಾಯಿತೆಂದು ಮಹೇಂದ್ರನು ಸಂಭ್ರಮಗೊಂಡು ಅವಳನ್ನು ಬಿಗಿದದ್ದನು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಪುತ್ರಿಯ ಕೈಗಳನ್ನು ಸಮ್ರಾಟನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು:—“ಸಮ್ರಾಟರಿ, ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರಿಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿರಿ. ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಗುಪ್ತರ ತಪೋಬಲದಿಂದಲೂ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗದಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಕುಮಾರಿಯ ಸಾಹಸದಿಂದಲೂ ನಾನು ಸುದಿನಗಳನ್ನು ಕಂಡೆನು.”

ಸಮ್ರಾಟನು ನತಮಸ್ತಕನಾಗಿ ಶೀಲಾದೇವಿಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಾಡಿದನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ತುಂಬ ಅನಂದೋತ್ಸವಗಳು ನಡೆದವು. ಕಲಿಂಗ ರಾಜನು ವಾನಪ್ರಸ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅರಣ್ಯವಾಸಿಯಾದನು. ರಾಜಕುಮಾರ ಜಿತೇಂದ್ರನು ಕಲಿಂಗರಾಜಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿತನಾದನು.

ನಾಗೇಶ ರಂಗೋ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಇವರಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕಗಳು.

ಐತಿಹಾಸಿಕ

೧ ಅಮಾತ್ಯ ರಾಕ್ಷಸ	೪ ಆಣೆ
೨ ಆತ್ಮ ಬಲಿ.	೧ ರೂ.
೩ ಈಶಸಂಕಲ್ಪ	೧೪ ಆಣೆ
೪ ಊರ್ಮಿಳೆ	೧೨ ಆಣೆ
೫ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕ	೮ ಆಣೆ
೬ ಗೆಲುವಿನ ಕತ್ತಿ	೧೨ ಆಣೆ
೭ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಅಭ್ಯುದಯ	೧೨ ಆಣೆ
೮ ಪತಿತೋದ್ಧರಣ	೪ ಆಣೆ
೯ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಪ್ರಹಾರ	೪ ಆಣೆ
೧೦ ಪರಾವರ್ತನ	೮ ಆಣೆ
೧೧ ಭಯಂಕರ ಸೇಡು	೧ ರೂ. ೮ ಆಣೆ
೧೨ ಭಾಗ್ಯೋದಯ	೮ ಆಣೆ
೧೩ ಮಾತೃಭೂಮಿ. ಗಾಗಿ	೩ ಆಣೆ
೧೪ ರಕ್ತಸಿಂಚನ	೨ ಆಣೆ
೧೫ ರಾಣೀ ಕುರಂಗಿ	೩ ಆಣೆ
೧೬ ರಾಣೀ ಅರುಣಕುಮಾರಿ	೧ ರೂ.
೧೭ ವೀರಕುಮಾರಿ ಕನಕಲತೆ	೩ ಆಣೆ
೧೮ ಸತ್ಯಮೇವ ಜಯತೆ	೧೨ ಆಣೆ

ಪತ್ರಿಕಾ

೧೯ ಮೋಹಿನಿ	೧ ರೂ. ೮ ಆಣೆ
೨೦ ಮಾಯಾವತಿ	೧ ರೂ. ೪ ಆಣೆ

ಪೌರಾಣಿಕ

೨೧ ಸತೀ ಸುಕನ್ನೆ	೮ ಆಣೆ
೨೨ ಸತೀ ಸೀಮಂತಿನಿ	೨ ಆಣೆ

